

Lisbeth Reed

Å FINNE STYRKEN I MANGFOLDEN

Ei håndbok til deg som jobber med barn og unge

INNHOOLD

Innledning	3
Tverrkulturell kompetanse.....	5
Rom for mangfold	13
Flerkulturell rekruttering	19
Foreldre i nytt land.....	25
Helhetstenkning og tverrfaglig arbeid.....	31
Informasjon og brukermedvirkning.....	35
Nettverk.....	43
Språk og begrepsforståelse.....	47
Rasisme og fordommer	53
Litteratur	59
Hva forventes av foreldre i Norge.....	60
Stikkordsregister	67

INNLEDNING

Dette er ei bok for deg som jobber med barn, unge og familier. De fleste som jobber på disse fagfeltene treffer brukere fra etniske minoriteter, og mange føler seg usikre i noen av disse møtene. Ambisjonen i Match-prosjektet har vært å lage ei samling med historier, bilder, spørsmål og ideer som kan bidra til å vise vei ut av usikkerheten. Det fins sjelden fasitsvar. Den beste løsningen må finnes i møtet med den enkelte brukeren eller den enkelte familien.

Når boka fokuserer spesielt på brukere med minoritetsbakgrunn, er det fare for at vi er med på å stigmatisere minoritetsfamilier. Derfor vil vi understreke at det er stort mangfold i minoritetsgruppene, akkurat som det er stort mangfold i majoritetsbefolkningen. På en måte blir det kunstig å sette opp skillet minoritet - majoritet. Arbeid med minoriteter er ikke så veldig spesielt, og de fleste utfordringene man møter i arbeid med mennesker fra minoriteter møter man også i arbeidet med etnisk norske. Når det likevel kan oppleves som spesielle utfordringer, kan det ofte handle om to typer mangler:

1. Mangel på kjennskap til norsk offentlig sektor hos minoritetsbrukere. Hvilke oppgaver skal løses? Hvordan fungerer systemet? Hva er forventningene til samarbeidet mellom ansatte og brukere?
2. Mangel på mangfoldsryggmarg blant offentlig ansatte. Offentlig ansatte kan være uvante med å takle mangfoldige behov. Jo mer brukeren avviker fra gjennomsnittet, jo mer merkes det. Hvis vi har en forestilling om at folk bør tilpasse seg ett bestemt format, blir det en stor utfordring å gi forskjellige brukere det tilbudet de trenger.

Utfordringer med bakgrunn i slike mangler kan oppstå i møter med etnisk norske brukere også. Innfødte nordmenn er forskjellige på så mange vis. Ved å øve oss på å gi gode tilbud til brukere som er ganske forskjellige fra gjennomsnittet, vil vi ofte utvikle oss selv og tjenestetilbudet til beste for alle.

Boka henvender seg til folk som jobber med svært ulike ting, men noe er gjerne felles: Mange som arbeider med tjenester for barn, unge og familier kommer tett inn på folks liv. Ofte oppstår situasjoner som brukerne vil oppleve som følsomme og private. Respekt og tillitsbygging blir ekstra viktige stikkord. Jo mer sårbare folk er, jo viktigere blir det å ta dette aspektet på alvor. Følgende punkter kan være et godt utgangspunkt:

- Alle er eksperter på sitt eget liv, og har ressurser som kan brukes til å komme videre.
- Alle vil det beste for sine barn
- Selv om vi snakker forskjellige språk, og har ulike kulturelle uttrykksformer og tradisjoner, er det masse allmennmenneskelig som er felles.

Hvis vi, som offentlig ansatte, skal skape trygghet for alle brukere, vil det være en utfordring å etablere en felles plattform – unngå "vi og de-atferd". For å få dette til kan det være nødvendig å reflektere rundt hvem jeg er, og hva jeg tar med meg inn i min yrkesrolle.

Boka er basert på erfaringer fra Match-prosjektet i Vest-Agder fylkeskommune. Prosjektet har vart i tre år, er hovedsakelig finansiert av statsstøtte via UDI, og toppfinansiert med regionale utviklingsmidler fra fylkeskommunen. Undertegnede har vært prosjektleder, og har skrevet teksten i denne håndboka. I fortsettelsen velger jeg likevel å bruke vi-form, fordi det ligger mye kollektivt arbeid bak. I løpet av prosjektet har tre prosjektmedarbeidere vært engasjert i Match: Qassim al-Mafraje, Janne-Beate Peersen og Indira Derviskadic. I innspurten har vi også fått god hjelp av Torunn Fladstad og Sissel Wilhelmine Daabous.

Match har hatt sju faste samarbeidspartnere som har jobba med fokusfelt valgt ut fra lokale forhold. Ansatte og brukere fra barneverntjenesten i Kristiansand, barneverntjenesten i Vennesla, Kvadraturen skolesenter, Samsen kulturhus, Solsletta barnehage, Vabua barnehage og Wilds Minne skole har brukt tid på Match. Kontaktpersoner fra disse enhetene har møtt i prosjektets referansegruppe. Materialet vi presenterer er for det meste kommet fram gjennom dette samarbeidet. Navn og mye annet er dikta om og fiksa på for å ivareta anonymiteten.

Styringsgruppa har bestått av Tore Berntsen (Vest-Agder fylkeskommune), Arvid Håkonsen (Kristiansand kommune), Maryam Dehghan Zaklaki (KIM), Trygve Natvig (Fagforbundet), Tone Lise Urdal(FO, Vest-Agder), Imi Vegge (KS Agder) og May Erna Karlsen (Utdanningsforbundet, Vest-Agder). Ingrid Sætre har møtt som observatør fra UDI, regionkontor Sør. Medlemmene i styringsgruppa har vært aktive medspillere gjennom tre år, og har godkjent denne teksten.

Hvert kapittel behandler et tema som har vist seg å være viktig i arbeidet med vårt prosjekt. Vi belyser det gjennom:

- En innledende historie
- En generell tekst
- Utdfordringer og tips
- Sjekkpunkter

Vi håper de historiene vi forteller, og de utfordringene vi beskriver, er relevante for å finne ut av hverdagssituasjoner. I mange tilfeller, men ikke alle, er forslag til tips og råd prøvd ut i virkeligheten. Mange av fagfolkene Match har samarbeida med, har erfart at en vrien situasjon ofte kan snus med enkle midler. Dette er mulig når man er åpen og søkende, finner den rette tråden å begynne å nøste i, de rette samarbeidspartnere. Det er ikke det samme som at det fins enkle, kjappe svar på alle utfordringer. Ofte må man bruke mye tid for å bygge gode relasjoner. Noen ganger låser situasjonen seg helt, og blir uløselig.

Det meste av teksten ble skrevet i november 2005, mens opprøret blant etniske minoriteter i Paris' forsteder var hovedoppslag i nyhetene. Disse nyhetsbildene sier oss noe om behovet for mer forebygging, og dialog som fører til praktisk handling. Vi håper håndboka kommer til nytte!

Kristiansand, februar 2006
Lisbeth Reed

Utgitt i 2006 av Vest-Agder fylkeskommune
med støtte fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Design: Dale+Bang
Illustrasjon: Cecilie Høgås
Trykk: Bjorvand og Skarpodde
ISBN: 82-91869-11-1

TVERRKULTURELL KOMPETANSE

SYKKELTUR MED KLASSEN

Anne er mor til en gutt i sjuende klasse. Hun er blitt med i en komité som skal arrangere sykkelstur for klassen hans. De skal reise med ferge til Danmark, sykle et par mil og ha to overnattinger. Siste turen med gjengen - avslutning på mange års fellesskap!

Påmeldingsfristen går ut, og alle elevene bortsett fra Fahkra er påmeldt. Hun har gått i klassen i tre år, men deltar ikke på turer og fester, eller i bursdager. Anne hadde lagt merke til at Fahkras far kom på det første foreldremøtet, da Fahkra var ny. Han smilte og nikka, men det ble ikke gjort noe spesielt for å ønske ham velkommen eller inkludere ham. Det har ikke vært vanlig å gjøre noe spesielt for nye foreldre.

Turen nærmer seg, og Anne har det vondt med tanke på Fahkra som må bli igjen på skolen. Kontaktlæreren mener det ikke er noe å gjøre. De har prøvd mange ganger, sier han. Anne får ikke fred. Hun tar mot til seg og ringer hjem til Fahkra. Storesøstera svarer, og formidler det Anne sier videre faren. Anne spør om hun kan ta en tur til dem å prate litt om turen. Hun blir invitert kl.18 neste dag, og blir vennlig mottatt av Fahkras far, mor og en stor søskenflokk. Hjemmet er rent, pent og enkelt. På veggen henger det et par bilder med religiøse motiv. TVen står på en arabisk kanal. Anne takker ja til et glass saft. Straks de har satt seg, forteller faren at han har ringt skolen og sagt at Fahkra kan være med på turen. Fahkra er blitt 12 år, og kan bestemme selv, sier han. Anne er forbløffa – hva har skjedd?

Med storesøsters hjelp snakker de om opplegget for turen. Anne forteller at hun skal bo på ei hytte sammen med fem jenter, og at Fahkra gjerne kan være på den hytta. Hun forteller om planer for grilling og utflukter, regler de er blitt enige om, og spør om det er noe spesielt familien lur på. Fahkras far spør om Anne kan kjøpe grillmat hos en dansk halal-slakter han vet om. Han sier også at Fahkra bør be minst tre ganger om dagen, og lur på om det fins et sted hun kan trekke seg tilbake. Anne sier hun kan sørge for dette, men spør om det er ok at Fahkra får vegetarisk mat i stedet for halal-kjøtt. Det er to vegetarianere i klassen, og en elev med cøliaki, så de har allerede tenkt på alternativ meny. Tilfeldigvis er Maria, Fahkras bestevenninne, den ene vegetarianeren, og Fahkra er mer enn klar for vegetarmeny!

Det blir organisert sykkelstur på skolen, der elevene går over syklene sammen med et par foreldre. Fahkra stiller med en sykkel som er i dårlig forfatning. En av fedrene sier at de har en ekstra jentesykkel som Fahkra kan låne. Før turen blir det solgt vafler og jobba dugnad for at prisen skal bli så lav som mulig. Likevel tenker Anne sitt om hva egenandelen på 400 + lommepenger kan bety for familieøkonomien hos Fahkra.

Fahkra ser ut til å ha det gøy på turen, selv om hun og Maria danner baktroppen under sykkeltappene.

HVORDAN BRYTE ISEN?

De siste årene har det etniske mangfoldet økt betydelig i Norge. Utfordringene er blitt mer synlige, og mange føler behov for å styrke sin tverrkulturelle kompetanse. Som offentlig ansatte skal vi gi likeverdige tjenester til alle, og da

er det ingen vei utenom å oppgradere denne biten. Hva er tverrkulturell kompetanse? Her er et forslag til definisjon:

- Én del kunnskap om ulike ståsteder.
- To deler positiv nysgjerrighet og åpenhet for annerledeshet
- Tre deler mot til å kommunisere med ulike mennesker

Kunnskap om ulike ståsteder

De fleste har en eller annen grad av tverrkulturell kompetanse. Alle forholder vi oss til folk som har en annen kulturell bakgrunn enn oss selv. Vi er forskjellige når det gjelder religion, geografisk tilhørighet, inntekt, yrke, kjønn, funksjonsgrad, seksuell legning osv. Våre ståsteder og ulike erfaringer former oss som mennesker og skaper kulturforskjeller.

Kunnskap om ulike ståsteder innebærer først og fremst å ha et reflektert forhold til hvem jeg selv er, og hva jeg står for. Hvilke erfaringer har jeg som gjør meg god til å håndtere forskjellighet og mangfold? Hvilke begrensninger har jeg? Selv om det alltid har vært store kulturforskjeller i Norge, har vi ofte forholdt oss til dem ved hjelp av ordtaket "Like barn leker best.". Det er ganske vanlig, både privat og i arbeidslivet, å unngå mangfoldets utfordringer ved å holde seg til folk som likner på en selv. Og det er vanskelig å få øye på og endre egne fordommer.

Det kan være en stor fordel å vite litt om bakgrunnen til den eller de man skal ha kontakt med, når det gjelder tradisjoner, kultur og religion. Dette vil sannsynligvis tappe kilden til misforståelser. Anne i historien over hadde noen ideer om hva halal-slagting og bønn betyr for en del muslimer. Hun hadde respekt for at dette var viktige verdier i Fahkras familie. Da foreldrene fornemte dette, sendte de nok sin datter av sted med litt lettere hjerte.

Basiskunnskap om ulike kulturer og religioner kan man lese seg til. Har man noen i arbeidsmiljøet som har omtrent samme kulturbakgrunn som den eller de man skal snakke med, kan det være god hjelp å få. På skoler og barnehager er morsmåls lærere eller tospråklige assistenter viktige ressurspersoner. De har kunnskap som kan deles, og i en del tilfeller er det nyttig at de deltar i selve kommunikasjonsprosessen. Hvis vi ikke har kollegaer med den aktuelle bakgrunnen, må vi finne noen andre å spørre.

I noen situasjoner bruker vi tolk, og tolken kan som oftest mer enn språk. Noen fagfolk innen tolkefeltet er skeptiske

til å bruke tolken som kulturtolk eller kulturekspert. Hvis det er et tillitsfullt forhold mellom brukeren og tolken, og begge parter synes det er greit, mener vi at det må være ok å finne smidige løsninger. Andre ganger kan det være aktuelt å hente inn en hjelper fra brukerens eget nettverk, eller fra en innvandrersorganisasjon. Denne typen hjelpere kan ikke erstatte en tolk i situasjoner der det er krav til formaliteter og autorisert oversetting.

Nysgjerrighet og åpenhet

God kommunikasjon på tvers av kulturforskjeller forutsetter positiv interesse. Kontakt med familier fra andre land kan gi unike muligheter til å lære noe helt nytt. Mange av oss som er oppvokst i Norge er oppdradd til reserverthet. Vi har lært at vi skal respektere privatlivets fred og ikke trenge oss på. Mange som har bakgrunn fra andre kulturer er vant til mer nærhet og fellesskap. I mange tilfeller vil det være hos oss selv at den største barrieren mot kontakt ligger.

Når blir vi påtrengende? Sjelden hvis vi klarer å kombinere nysgjerrigheten med respekt og åpenhet. En vennlig, oppmerksom tilnærming vil som oftest bryte isen. Gjensidig anerkjennelse av at vi har nok felles til å kommunisere, og nok som skiller til at vi må legge oss litt i selen for å nå fram til hverandre, vil ofte gi et godt resultat.

Mot til å kommunisere

Det kan være skummelt å snakke med ukjente. Mange av oss snakker ikke med naboene, selv om vi snakker samme språk og har nokså lik kultur. Terskelen for å snakke med noen vi oppfatter som veldig forskjellige fra oss kan være høy. Men hva er det verste som kan skje om vi prøver?

- Vi kan bli avvist. Ubehagelig, men neppe farlig?
- Det kan oppstå taushet eller anspenhet. Trenger taushet å være truende? Ikke hvis begge parter føler seg trygge. Da kan tausheten brytes med et smil eller en humoristisk kommentar. Anspenhet er et tegn på utrygghet. Da hjelper det å ta tak i sin egen utrygghet og sette ord på den. - Oj, nå blir jeg litt stressa og usikker, fordi jeg ikke forstår hva du sier... Kan du hjelpe meg og forklare en gang til?

Og kanskje er det litt mindre skummelt for vår egen del hvis vi tenker på at den andre parten har større grunn til å føle usikkerhet. Ofte kan det være et skjevt maktforhold mellom partene i kommunikasjonen. Den som tilhører en minoritet vil ofte ha færre kort på hånda enn den som kommer fra majoriteten. Det partene hadde felles i eksemplet i rammeteksten, var at de hadde barn i samme klasse, og at de måtte forholde seg til en sykkeltur i Danmark som klassen planla. Men mye var ulikt. Anne hadde norsk som morsmål, mens Fahkras foreldre trengte hjelp fra dattera for å kommunisere. Anne kjente alle detaljer om klasseturen, og hadde rikelig erfaring fra tilsvarende turer. For Fahkras foreldre var alt nytt. Det er ikke vanskelig å tenke seg at Anne hadde vært på tynn is hvis rollene ble snudd. Hun hadde neppe vært høy i hatten hvis hun skulle sendt sin sønn på kameltur til Saudi-Arabia med en irakisk skoleklasse. Særlig hvis alle kommuniserte på arabisk, og hun selv bare kunne noen enkle setninger.

En faktor som var med på å utlikne skjevheten i vårt eksempel, var at møtet fant sted hjemme hos familien til Fahkra. Det hjelper på selvtilliten om man kan spille en vanskelig kamp på hjemmebane. Mye tyder på at det at Anne valgte å dra hjem til familien, var det som løste opp i akkurat denne situasjonen. Foreldrene til Fahkra hadde bestemt seg for å la henne bli med på tur før temaene mat og bønn var avklart. Kanskje alt som skulle til var en åpen og direkte kontakt fra en som selv hadde barn i klassen og skulle være med på turen? Selvsagt kan en tenke seg liknende situasjoner som er mer krevende å finne ut av, men ofte er egen usikkerhet blant de største barrierene.

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Vi treffer aldri mødrene...

De ansatte på en barnehage syntes det var vanskelig å få kontakt med mødrene i flere av minoritetsfamiliene. Det var alltid fedrene som brakte og henta barna, og alltid fedrene som kom på foreldremøter og konferanser.

Tips: Tospråklige assistenter kan ordne opp.

Sabria, en av de tospråklige assistentene i barnehagen forteller: "Noen av fedrene vil ikke at kona skal ut av huset. Kona skal bare være hjemme. Kontakter ute, med skolen eller barnehagen, det skal bare fedrene ta seg av. Men for meg er det lett å gå og spørre. Jeg har gjort det mange ganger. For eksempel: – Hvorfor skal bare du delta på foreldremøte? Hvorfor kan ikke kona di komme? – Ja, du skjønner kulturen er sånn. Eller: - Religionen er sånn. – Det gjør ingenting. Jeg har akkurat samme kultur – akkurat samme religion. Du vet at jeg jobber her, og det er ikke noe vanskelig. Du vet åssen folk er her. Jeg forandrer meg ikke.

Og kanskje – jeg skal ikke si noe sikkert om det, men kanskje de synes mye av det de ser her ikke passer sammen med den kulturen de har. Og de blir redd for at kona skal forandre seg. Men jeg sier:

– Nei! Bare se på meg. Jeg har ikke forandra meg. Jeg har kulturen min, og beholder den. Men kona di må ha kontakt med folk, ellers blir hun deprimert.

Og da skjønner de: Det er sant, det hun sier. Det er ikke noe å være redd for, å sende kona til et foreldremøte. Det er helt vanlig. Det går greit. Hun må jo lære.

– Men hvem skal passe på barna?
– Du kan jo være hjemme og passe barna!
– Okey.

Så sender de kona. Jeg er positiv, og det er så gøy å se at det virker, og at de får komme ut og lufte seg. Men det tar tid. Du må prate med dem."

Utfordring: Fatime kommer ikke i bursdager.

Det er 13 jenter i femteklassen, og det er vanlig at alle inviterer hverandre i bursdagsselskap. Men det er ei jente som aldri kommer, selv om hun blir invitert: Fatime.

Tips: Ta kontakt og finn ut hva som er problemet!

Jens og Randi, foreldrene til Hilde, er blitt oppmerksomme på dette, og nå har Hilde snart bursdag. De tenker at Fatimes foreldre kanskje ikke vet så mye om norske

bursdagsselskap, og tar kontakt. De treffer et vennlig, men litt engstelig foreldrepar som ikke kjenner noen av de andre foreldrene i klassen, og som ikke har peiling på hvor folk bor. Fatime bor i en kommunal leilighet som ligger et stykke unna byggefeltet der de fleste jentene bor, og familien har ikke bil. Fatime pleier å ta buss til skolen, sammen med to søsken. Jens og Randi spør om Fatimes foreldre har lyst til å komme på besøk en dag, og sier at de kan hente Fatime til bursdagen. De snakker litt om leker og mat som er vanlig i norske bursdager, og spør om Fatime liker pølser og pizza. Foreldrene sier at Fatime ikke spiser svinekjøtt, men at hun er flink til å passe på det med maten selv. Kanskje hun heller kan få litt mer kake hvis det er svinekjøtt i pølsene? De snakker om gaver også. Hildes foreldre sier at det er vanlig å ha med en liten gave, - Men ikke noe dyrt!

Denne erfaringen gjør at Jens og Randi tar en prat med kontaktlæreren. De blir enige om å lage en samling der foreldre kan bli kjent på en annen måte enn før, og der de tar opp temaet feiring av bursdager og høytider i de kulturene som er representert i klassen.

Utfordring: African time?

Barry er internasjonal kulturarbeider på Kuben kulturhus. Han har så vidt truffet Oumar (18) fra vest-Afrika, og har sett at han har hengt litt med en gjeng som spiller i et hip hop-band. En dag ser Barry at Oumar sitter aleine og sturer i en krok i kaféen på huset, og tar kontakt. Oumar sier at han er opptatt av trommer, musikk og dans, og at hip hop-guttene har sagt at Oumar kan bli med i bandet. Likevel er han i tvil om han er velkommen, og opplever at de andre er stressa og ikke viser ham respekt. I dag var de i full gang med å spille da han kom, og de bare fortsatte. Han følte seg oversett, og ble veldig såra.

– Respekt og kommunikasjon er alt i livet for meg, sier han. Jeg er vant til å bruke mye tid sammen med mine venner, men her synes jeg det er vanskelig å forstå hverandre.

Tips: Snakk sammen!

Barry og Oumar bruker god tid på å snakke om tid og respekt. De snakker om African Time. Oumar er ikke vant til å gå med klokke, og en halvtime fra eller til spilte sjelden noen rolle i hans land. Alle tok seg god tid, og skulle man gjøre noe sammen, begynte man når alle var kommet. Barry sier at han ikke tror at guttene i bandet er spesielt opphengt i klokka, men de har begrensa tid i det gode øvingslokalet. Han sier at respekt er en viktig verdi i hip hop også, men at de kanskje har en annerledes, litt strengere måte å uttrykke respekt på.

Etter øvinga kommer guttene i bandet også inn i kaféen, og hele gjengen får lufta frustrasjoner. De andre vil gjerne ha med Oumar og trommene hans. Han tilfører noe nytt og kult. Men de har irritert seg når han kommer slengende midt i øvinga – respektløst! De blir enige om at øvingene må tilpasses norsk tid, men at de ellers vil ha ei uhøytidelig tone. Det er viktig å si det man tenker til den det gjelder, i stedet for å demonstrere.

Utfordring: Hva skjer med Naila?

Naila går i helseserviceklassen, en rein jenteklasse med ni elever. Hun har pakistanske foreldre, men er født og oppvokst i Norge. Familien oppdrar barna i tråd med tradisjonell pakistansk kultur. Karen underviser klassen i norsk og samfunnslære. I norsktimene er Naila en ressurs. Da de jobba med massekommunikasjon og film, snakka de om Indias store filmindustri. Naila hadde mange videoer og store kunnskaper, spesielt om Bollywood-sjangeren. Livlige tolkninger og diskusjoner fulgte.

Påskeferien nærmer seg, og Naila søker om tre uker fri for å reise til Pakistan. I samfunnslære holder de på med temaet "Ekteskap og samliv". – Dumt at Naila skal være borte akkurat nå, tenker Karen. – Det hadde vært fint å få hennes syn på ulike ekteskapstradisjoner. Så viser det seg at Naila er i Pakistan for å møte sin tilkommende. Karen blir ganske sjokkert når Naila kommer hjem og er forlova med

en mann foreldrene har valgt. Hvordan skal Karen, som samfunnsfaglærer, forholde seg til dette?

Tips: Spør om å få høre jentas versjon

Naila virker like blid, og Karen spør henne på tomannshånd om hun er villig til snakke om sine erfaringer i klassen. Det vil hun gjerne, og hun stiller med fotoalbum som viser bilder fra forlovelsesseremonien. De får et unikt innblikk i pakistansk ekteskapstradisjon fra Nailas ståsted, og Naila selv er svært så fornøyd. Hun understreker at det er gode ekteskap i hennes familie. Ingen er skilt. For henne er det trygt og godt å få hjelp av familien i valget av partner. Klassen får en lærerik og annerledes samfunnsfagtime. Vi ble mer ydmyke, oppsummerer Karen. - Det er fort gjort å forherlige den norske varianten av sjekking, kjærlighet og samliv.

Karen sier at Naila er med på å gjøre helsefagklassen til et spennende sted å undervise. Hun bringer inn nye aspekter i flere sammenhenger. Forholdet mellom generasjonene, og eldrepolitikk er viktige eksempler.

Utfordring: Seiran er redd

Seiran er 17 år, og går i første klasse på videregående skole. Hun kom til Norge fra irakisk Kurdistan som tiåring, sammen med foreldre og tre yngre søsken. Seiran er flink på skolen, og har begynt å få gode venner i klassen. Hun har lyst til å bruke en del av fritida sammen med vennene, sånn som de andre gjør. Men foreldrene er strenge, og forventer at hun holder seg hjemme og gjør lekser. Nå har de hørt, gjennom kurdiske venner, at Seiran holder seg mye sammen med en bestemt gutt. Seiran vet at familien har tenkt at hun skal gifte seg med en mann fra Kurdistan, og merker at faren intensiverer kontakten med familien i hjemlandet. Samtidig er han avvisende når hun snakker om sine norske venner.

En dag bryter Seiran sammen og forteller kontaktlæreren Rune at hun har det veldig vanskelig, og er redd for å bli tvangsgifta. Hun er livredd ved tanken på at faren skal få vite at hun har fortalt noen om problemene.

Tips: Hjelp eleven å finne den støtten hun trenger

Rune foreslår for Seiran at de snakker med helsesøster, Klara. Han vet at hun har vært borti liknende saker før. Seiran er med på dette etter at Rune har understreka at helsesøster har taushetsplikt. Sammen med helsesøster snakker de om følgende:

- Tvangsekteskap er ulovlig i Norge. Seiran har krav på støtte fra hjelpeapparatet, og eventuelt politiet.
- Er det mulig å finne noen som kan snakke med Seirans foreldre? Hvem kjenner de? Hvem har de tillit til? De skal leve og arbeide i Norge, og må forholde seg til barnas rett til å gjøre egne valg. Klara har tro på at de fleste vil være åpne for å tilpasse seg lover og regler dersom de blir møtt på en tydelig og respektfull måte. Hun foreslår at de skal prøve å få kontakt med kurdere som følger norske normer når det gjelder barns rettigheter, og se om det er mulig å få til dialog og bevegelse. Seiran er redd for hva som kan skje hvis foreldrene blir pressa, og føler at deres ære blir krenka. Hun vil ikke at andre kurdere i området skal involveres. På den ene sida er hun redd for at faren vil bruke vold og tvang. På den andre sida er hun redd for at det skal bli et brudd, sånn at hun mister familien.
- Klara mener det er klokt å informere barnevernet, sånn at de kan ha en beredskap for å gi Seiran et annet sted å bo i en periode. Men målet må hele tida være å oppnå respekt for Seirans rettigheter uten at det blir fullt brudd mellom henne og foreldrene.

Konklusjonen blir at Klara skal arbeide videre med det de har snakka om, men at de skal forsøke å gå forsiktig fram. Seiran får mobilnumrene til Rune og Klara, med klar melding om å ringe straks om hun føler seg trua. Hvis Seiran ikke kommer på skolen, og ikke gir beskjed, er de enige om å utløse full alarm i forhold til barnevern og politi.

I en sak som dette, kan jenta også kontakte Røde Kors sin krisetelefon for ungdom (mand.- fred. kl 14-20, tlf 800 33 321). Røde Kors har et stort nettverk, og det er muligheter for å få kontakt med noen som kan hjelpe.

Selvhjelpskontoret for innvandrere og flyktninger (SEIF) har arbeida mye med arrangerte ekteskap under tvang. SEIF har lokalkontorer flere steder i Norge, og følger opp hver enkelt som henvender seg til dem. I et tilfelle som Seirans går medarbeiderne sammen med jenta til sosialkontor, barnevern eller krisesenter. De hjelper eventuelt til med å opprette kontakt med instansener som kan ordne med bytte av skole, flytting til ny landsdel og skifte av identitet (se: www.seif.no).

Utfordring: Den sinte familien Johansen

Barnevernet har fått bekymringsmelding fra skolen angående Aleksander Johansen, 13 år. Han sliter med skolearbeidet og blir ofte veldig sint når han ikke mestrer oppgavene. Han er trøtt på skolen, og sovner i timene. Nå har han begynt å skulke, og vanker i et rusbelasta miljø.

Familien har ikke bodd lenge i nærmiljøet. Foreldrene har ikke vært på fellesarrangementer på skolen, men mor, Mina Johansen, kommer på individuelle konferansetimer. Hun er opptatt av ungenes skoleprestasjoner. Aleksander har ei søster, Laila på 12, som går på samme skole. Hun er pliktoppfyllende og skoleflink, men er mye borte, og møter aldri til gymtimene.

Barnevernet åpner undersøkelsessak, men det er vanskelig å få til en avtale om hjemmebesøk. Når de endelig får en avtale og møter opp, er det ingen hjemme. Barnevernsarbeiderne Per og Turid legger en lapp i postkassa og ber familien ta kontakt. Etter noen dager ringer Fredrik, Aleksanders storebror, og spør hva barnevernet snoker etter. Han går etter hvert med på å gi foreldrene beskjed om å ringe tilbake for å avtale nytt møte. Like etter ringer han opp igjen, og sier de kan komme med det samme. Per og Turid griper sjansen. De blir møtt av Fredrik, som slipper dem inn til tross for negativ holdning. I hjemmet er det et yrende liv. Det er mange barn som leker, og mye familie på besøk. Fredrik snakker til de andre på et språk som er helt ukjent for Per og Turid. Mor og flere av

de besøkende blander seg inn i samtalen, og det hele blir ganske kaotisk. Per spør høflig hvilket språk de snakker. Mina sier at de snakker romani – de reisendes språk. Dette er helt ny informasjon for barnevernsarbeiderne, som trodde de kom til en vanlig norsk familie. Hva nå?

Tips: Spør, lytt - og vær forberedt på fiendtlighet

Per og Turid har jobba sammen lenge, og er et godt team. Uten for mange ord blir de enige om at de trenger å gjøre enda en ny avtale. Nå går Mina med på å møte på kontoret dagen etter. Per og Turid vet at flere av deres kollegaer har kjørt seg fast i møter med tater- og sigøynerfamilier. De føler at de mangler kunnskap, og tar seg tid til noen internettsøk. De finner hjemmesidene til Landsorganisasjonen for Romanifolket (www.lor.no), Romani Council Union (www.romanirad.no) og Taternes Landsforening (www.taterne.com).

Dagen etter møter Mina, Fredrik og Minas søster Viva opp til avtalt tid. Per og Turid byr på kaffe, og mens de finner fram kopper, får de ei lang lekse fra Mina: – Dere bryr dere med oss, men hva med de andre utlendingene her i landet? De får masse hjelp, de. Og økonomisk støtte. Vi har aldri fått hjelp av den norske staten. Vi har alltid bare blitt jaga og trakassert, vi, uansett hvor vi har kommet. Det er liksom det samme med oss, for vi er bare tater!

Etter det barnevernsarbeiderne har lest siden sist, er de forberedt på fiendtlighet. Det er ikke mange år siden den norske staten tok barn fra Romani-familier i stor stil. Mesteparten av den timen som er satt av, går med til å lytte. Mina er åpenhjertig, og forteller at mannen, Johan, ble tatt fra familien sin og plassert på barnehjem da han var 15 år.– Han har lidd mye vondt, er det rart han blir sint? sier Mina. Hun sier at de ikke må prøve seg med diagnoser. – Mange av vårt folk får beskjed om at de har ADHD, sier hun. – Tror dere virkelig at dere kan fortsette å ødelegge oss med medisin og sykehus? I slekta mi er det kvinner som er blitt lobotomert og tvangssterilisert. Nok er nok!

Ingenting blir løst på dette møtet, men det blir lagt et visst grunnlag for tillit. Per og Turid ber om å få følge opp denne familien, selv om vanligvis bare jobber med undersøkelsessaker. De vil bruke tid på å sette seg inn i Romani-folkets historie, og tenker at:

- Det trengs toleranse for mer fiendtlighet en vanlig. Reaksjoner som sinne og tilbaketrekning kan være en naturlig reaksjon for folk av romanislekt.
- Er det mulig å spille på familienettverket – å finne folk som kan fungere som ressurspersoner? Godta at flere enn vanlig deltar i samtale. Går det an å finne kompromisser? Kanskje metoden "Åpne samtaler"* kan fungere godt? Her får brukeren selv bestemme hvem som skal delta i samtale.
- Godt samarbeid med skolen vil være viktig.
- Eldstesønnen Fredrik bør behandles som formelt overhode i fars fravær. Romani-kulturen virker ganske patriarkalsk.

På denne måten håper de etter hvert å nærme seg det som skjer med Aleksander. Når det gjelder Laila, tenker de at det kan være likhetspunkter med andre minoritetsfamilier der jentene vegrer seg for å kle av seg til gym og svømming.

Utfordring: Ikke født med ski på beina

Barneskolen begynner å få en del elever som aldri har prøvd seg på ski og skøyter, og som ikke har utstyr til å være med på disse vinteraktivitetene.

Tips: Kjøp inn brukt utstyr til utlån

For ca. 10.000 kroner får skolen kjøpt 15 par pent brukte ski og like mange skøytepar. Når dette er på plass, arrangerer skolen skidag. Mange av elevene debuterer i skisporet, og stemningen er høy.

SJEKKNPUNKTER:

- Er vi gode på kommunikasjon generelt?
- Tør vi utfordre vår egen usikkerhet i møte med brukere fra minoritetsgrupper?
- Har vi nødvendig basiskunnskap om aktuelle land, kulturer og tradisjoner?
- Ser vi etter ressurser eller problemer i minoritetsfamiliene?
- Har vi medarbeidere med ulik etnisk og kulturell bakgrunn som kan dele tverrkulturell kompetanse?
- Har vi medarbeidere som har erfaring med å bo utenlands, eller erfaring fra internasjonalt samarbeid, som kan dele tverrkulturell kompetanse?
- Kjenner vi til eksterne ressurspersoner og ressursmiljøer som har kompetanse på tverrkulturell forståelse og kommunikasjon?
- Noen skoler har samarbeid med skoler i andre land. Hva har vi lært om tverrkulturell kommunikasjon i denne sammenhengen?
- Deler vi på kunnskap og erfaring?
- Kan vi kurse hverandre?

* Jaakko Seikkula (2000)

ROOM FOR MANGFOLD

SÅ FORSKJELLIGE AT VI BLIR LIKE, RETT OG SLETT!

Dina er 21 år, og har bakgrunn fra Bosnia. Hun kom til Norge med foreldre og søsken pga krig. Hun er veldig knytta til Kuben, et kommunalt kulturhus. Hun begynte å vanke der sammen med noen venninner første året på ungdomsskolen. I starten var det diskoteket og kaféen som trakk. Etter hvert ble hun med i crewet, ei gruppe aktive ungdommer som har stor innflytelse på prioriteringer og enkeltarrangement. I crewet er det ungdommer fra mange land: – Vi tenker ikke så mye over det, for det er så vanlig. Vi er så forskjellige at vi blir like, rett og slett, sier Dina. Hun opplever at alle er samme typen folk, som kommer overens og aksepterer hverandres forskjellighet. De har jobba fram et felles kulturelt ståsted som handler om hip hop, breiking og dansing. – De behandler oss likt – ser ikke forskjell på hudfarge eller noe sånt. De er flinke og inkluderer alle. Vi drar på turer, og det er veldig sammensveisa forhold. Vi får jo en bedre forståelse for ulike kulturer også, og det er bare positivt, sier Dina.

Selv har Dina mange norske venner og norsk kjæreste. Kjæresten er interessert i hennes bakgrunn og språk. Likevel sier Dina at hun vet hva det vil si å være utlending i et land – å være fremmed. Dina føler at hun har ett bein i hver kultur, og mistrives med det. Hun vil gjøre så godt hun kan for at de barna hun får skal føle seg norske. Men Dina kjenner også på en skyldfølelse fordi hun blir for norsk. Når hun er på ferie i Bosnia, opplever hun at hun har glemt mange ord og ikke klarer å snakke flytende. Dina hata morsmålsundervisning da hun gikk på barneskolen, men i dag er hun glad for at hun ble tvunget til å gå dit to timer i uka.

Tilknytningen til Kuben har hatt stor betydning for Dinas selvbylde, og har bl.a. påvirket hennes valg av utdanning. Hun holder på med sosionomstudiet, inspirert av tett samarbeid med en sosionom på kulturhuset. Ut fra egne erfaringer er Dina opptatt av at fritidssektoren er viktig, og at forebygging skal ha en stor plass innen barnevern og andre sosiale tjenester. - Barnevernet må forklare ungdom at det ikke må komme så langt at de bryter opp familien. Ungdommer som krangler om utetider og sånn, de må få informasjon om hva som kan skje hvis det går for langt. - Hvis du ikke har familien, hvem har du da? spør Dina.

HVORDAN KAN VI SKAPE ROM FOR MANGFOLD?

Som vi har vært inne på tidligere: Folk er forskjellige langs så mange dimensjoner. Vi i offentlig sektor skal levere like gode tjenester til alle. Hvis vi skal gi like gode tjenester til barn, unge og familier fra etniske minoriteter som de vi gir etniske nordmenn, må vi ta utgangspunkt i minoritetenes behov. Dette forutsetter at vi klarer å kommunisere med forskjellige brukere. Og det forutsetter at vi klarer å skape

en trygghet for at vi vil alle vel, og at vi respekterer den enkelte brukeren for det hun eller han står for.

I rammeteksten om Dina får vi et eksempel på at en enhet innen fritidssektoren betyr masse for ei ung jente med minoritetsbakgrunn. Hva er det Dina peker på når hun forklarer hvorfor etnisk mangfold funker så bra i crewet på Kuben? Oppsummert med mine ord blir det følgende:

- Aksept av hverandres forskjellighet
- En felles kulturell plattform som alle eier

- Inkluderende sosiale arrangementer
Kanskje dette er noe vi kan nyttiggjøre oss innen andre offentlige tjenester?

Aksept av hverandres forskjellighet kan innebære en grunnholdning som sier at mangfold er normalt. Vi møter folk med utgangspunktet at alle er ok og gjør sitt beste. Men vi tar høyde for at folk har levd forskjellige liv og har ulike referanser. Det kan gjøre at vi tenker, handler og reagerer forskjellig i mange situasjoner. Oppfatter vi dette som irriterende friksjon, eller blir det sett på som en kilde til nye impulser og utvikling?

En felles kulturell plattform som alle eier kan innebære at verdiene og måten vi gjør ting på på arbeidsplassen ikke er fastlagt en gang for alle. Tvert imot er det om å gjøre å åpne for endring og gjødsle friske impulser. I eksemplet fra Kuben var hip hop-kultur en viktig del av plattformen. Innen hip hop er det flerkulturelle en viktig ingrediens, og det å være svart er kult. Kan vi lage plattformer som gir godt utgangspunkt for likeverd i andre sammenhenger også?

Inkluderende sosiale arrangementer kan innebære at vi tenker nøye gjennom hvilke arrangementer vi legger opp til, og om måten vi er sammen på får alle til å føle seg hjemme. Hvis vi har tradisjoner som noen opplever som ekskluderende – kan vi finne tiltak som gjør at de likevel føler seg ivaretatt?

En lærer eller barnevernsarbeider kan nok innvende at det er mer utfordrende for å lage helt nye plattformer, og rom for mangfold i deres yrker. Det er mye enklere på et kulturhus der de i utgangspunktet står nokså fritt. Ungdommene holder på med selvvalgte aktiviteter som ikke er styrt av lovverk eller læreplan. Dette kan det være mye i, men kanskje kan vi likevel se på Kuben som et laboratorium for å finne modeller til inspirasjon? Eksempelene nedenfor vil vise at det kan tenkes og handles i liknende baner andre steder også.

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Fellessvømming for gutter og jenter

Ivar er gymlærer på en ungdomsskole. Nå skal han ha med seg en niendeklasse i svømmehallen noen ganger. Fatma er elev i denne klassen, og når Ivar snakket med henne om svømmingen, skjønner han at hun ikke har tenkt å delta. Dette bekymrer ham, bl.a. fordi han vet at hun ikke kan svømme. Men for Fatma, som til vanlig brukte hijab (religiøst hodeplagg), og hennes familie er det helt utenkelig at hun skal kle av seg og bade sammen med gutter og en mannlig gymlærer.

Tips: Jentesvømming – bra for flere!

Ivar tar saken opp med gymlærerkollega Mari. Det viser seg at hun også har ei jente i klassen, Malin, som ikke vil være med i svømmehallen. Malin vegrer seg sannsynligvis for å kle av seg fordi hun er ganske overvektig. Dette får Ivar til å tenke på at det fins ei jente til i hans klasse som sjelden er med i gymmen fordi hun sliter med anoreksi.

Nå blir de to gymlærerne ivrige. Kanskje de kan tilby jentesvømming til ei hel gruppe? Kanskje dette kan være et inkluderende tilbud for mange jenter? Som sagt, så gjort. Rektor er med på ideen, og Mari tar en serie på fire gymtimer i svømmehallen med ei gruppe på fem jenter. Fatma lærer å svømme, de andre fire blir bedre svømmere, og alle har det moro.

Utfordring: Hvordan kan vi bli bedre kjent med mødrene?

Hakkebakkeskogen barnehage har en egen avdeling for flyktningbarn – et tilbud som ble etablert for at barna skulle få ei trygg ramme der de kunne leke og lære, og for at foreldrene skulle få muligheter til å følge introduksjonsprogrammet. Mange av foreldrene ved denne avdelingen mangler nettverk og venner, fordi de nylig har kommet til kommunen. Det er for det meste fedrene som følger og henter barna, og det er også flest fedre på

foreldremøtene. Blir mødrene sittende aleine hjemme? Kan barnehagen gjøre noe for å slippe fram mødrene og deres ressurser?

Tips: Damekveld i barnehagen

En oppfinnsom sjel foreslår å arrangere en damekveld, og de andre tenner på ideen. Dette blir et reint sosialt arrangement for ansatte, mødre og venninner. Det starter så tidlig at de som ønsker det kan ta med barna. Alle har med seg en matrett – som til sammen blir en flott internasjonal buffé. Det blir fullt hus, med mat og prat og dans. De ansatte i barnehagen får endelig treffe de fleste mødrene, og mødrene får treffe hverandre. Vennskap kan begynne å spire.

Siden har barnehagen arrangert damekvelder hvert halvår. Dette er kvelder alle gleder seg til. De ansatte i barnehagen bruker med glede fritida på disse festene. Det er ikke sånn at alle mødrene kommer hver gang, men alle har vært på minst en damefest. En barneskole i samme kommune har også gode erfaringer med damekvelder.

Utfordring: Kan tilliten gjenopprettes?

Det blir meldt fra om familievold i en familie fra Midt-Østen. Meldinga oppfattes som dramatisk, og barnevernet rykker ut. I slike tilfeller pleier de å ta med politiet, og det velger de også å gjøre her. I denne familien viser det seg at de uniformerte polititjenestemennene skaper en hjerteskjærende frykt. Far bryter sammen, og barna gråter. Det viser seg at far har sittet mange år i fengsel, og er blitt torturert av politifolk.

Det er åpenbart at familien trenger hjelp. Hvordan kan barnevernet vinne familiens tillit etter en så dårlig start?

Tips: Be om unnskyldning

Det er mange uheldige omstendigheter som gjør at barneverntjenesten går så hardt til verks i denne konkrete

saken. Likevel blir hendelsen en anledning til selvkritikk og ettertanke. Det er standard prosedyre å kontakte politiet i voldssaker, men er det nødvendig å ta dem med helt til dørstokken, eller kan man klare seg med å ha dem i beredskap i nærheten? Og hvis de må være med til huset, kan de stille i sivil? Det blir klart for barneverngruppa at de må være ekstra varsomme med å bruke politi i forhold til minoritetsfamilier. Mange har opplevd politiet som representanter for et brutalt regime, og det er ikke sjelden at flyktninger vært utsatt for overgrep og mishandling fra politiet.

På møte i barneverngruppa blir det bestemt at de skal be familien om unnskyldning. Kan det åpne for dialog? Det viser seg at unnskyldningen blir akseptert, men likevel er det tydelig at episoden har skapt et traume. Det tar lang tid å bygge opp tillit, og barnevernsarbeiderne må vise stor tålmodighet. De bruker mye tid på å snakke med familien og på å vise vennlighet og forståelse for deres reaksjon. Episoden med politiet kommer opp gang på gang, og barnevernsarbeiderne gir familien anledning til å bruke så mye tid som de hadde behov for på dette.

Det blir også viktig å være ekstra grundige og konkrete i informasjonen om hva slags tiltak barnevernet kan tilby. Barnevernsarbeiderne forteller om muligheter for å skaffe leksehjelp til barna, støttekontakt og økonomisk tilskudd til fritidsaktiviteter. I første omgang er de veldig klare på at dette er eksempler på mulige tiltak, og at de bare blir satt i gang hvis en konkret vurdering viser at det er et behov.

Utfordring: Bursdag med plass til alle?

Det har kommet opp en bursdagsdiskusjon blant foreldre i femte klasse. En del barn blir sjelden blir bedt i bursdager. Blant dem er et par barn med minoritetsbakgrunn, og disse har heller ikke pleid å ha selskap når de selv fyller år.

Tidligere har de fleste guttene pleid å invitere alle guttene i

klassen i bursdag, men etter at to klasser ble slått sammen er det blitt 21 gutter å invitere. Det er mange som ikke har plass til så store selskap.

Tips: Kan vi se stort på det?

Hege er mor til Thomas, som er neste mann ut på bursdagskalenderen. Hun er blant dem som ikke har plass eller råd til kjempefest hjemme. Nå har hun foreslått for foreldrene til Henrik, som også har bursdag snart, at de skal gå sammen om å lage fotballbursdag. De forteller om planene sine på foreldremøtet: Mange av guttene spiller fotball, og trener i hallen som ligger ved skolen. Hege har undersøkt litt, og funnet ut at det ikke er så dyrt å leie hallen noen timer. De har tenkt å pynte og ta med mat, og lage stor feiring - med fotball - i hallen.

I pausen kommer mor til Bapak bort til Hege. De har ikke hilst på hverandre før, for Bapak kommer fra parallellklassen. Mora, som heter Nurmala, sier at Bapak også har bursdag snart, og hun har vært fortvila fordi hun ikke har visst hvordan hun skulle gjøre det. Nurmala blir straks tatt med i bursdagskomitéen. Det er bare en fordel å være tre familier om et såpass stort selskap! De bestemmer seg for å lage indisk mat sammen til bursdagen, og bake ei kake hver i tillegg. Fotballbursdagen blir tidenes fest for guttegjengem.

Utfordring: Jul og påske – men aldri Id

Det er ei ganske stor gruppe barn fra muslimske familier i Marihøna barnehage. På et foreldremøte kommer en irakisk pappa med et hjertesukk: - Det er fint at mine barn feirer jul og påske i barnehagen. Da er de glade sammen med alle de andre, og de lærer om norske tradisjoner. Men vi har også noen tradisjoner, og mine barn skjønner ikke hvorfor dere aldri snakker om det i barnehagen. De blir ikke så stolte over sitt eget hvis dere aldri snakker om det i barnehagen. For eksempel har vi en stor fest når vår fastemåned, Ramadan, er slutt. Det er Id-ul-Fitr. Når vi feirer Id, er det mye som likner på deres julefeiring. Kan vi lage en Id-fest i barnehagen denne høsten?

Tips: Bruk anledningen til å engasjere foreldrene

Forslaget blir godt mottatt blant foreldre og ansatte. Pappaen som tok opp saken, sier at han gjerne kan komme og lage tradisjonell mat til Id-festen, men at han gjerne vil ha med flere. Det melder seg raskt to foreldre til som vil trø til på kjøkkenet. En av morsmålsassistentene, som er vokst opp i Kosovo, sier at hun gjerne vil fortelle hvordan de pleide å feire Id i hennes hjemland. Den første Id-feiringen i barnehagen blir en suksess, og festen gir barnehagen en ekstra bonus: Et flott oppslag i lokalavisen.

Utfordring: Strengt regler for store jenter

Nora er norsklærer i en klasse på videregående skolen. I en av klassene hennes på grunnkurs er det mange minoritetsspråklige jenter, og Nora har inntrykk av at noen av disse jentene har det strengt hjemme. De er sjelden ute etter skoletid, og bruker tradisjonelle klær. Nora har hørt fra elevene at flere av jentene mistrives med dette.

Tips: Brev med gode råd

Nora bestemmer seg for å bruke litterære tekster som et utgangspunkt for diskusjon om disse temaene. I boka "Mulighetenes barn" av Loveleen Kumar (Cappelen forlag, 1997) og "Den sure virkeligheten" av Mah-Rukh Ali (Tiden norsk forlag, 1997) finner hun stoff om ungdommer som lever med to kulturer. Elevene får velge ut en historie å arbeide med, og en av oppgavene er å skrive et brev med gode råd til ungdommen som teksten handler om. Det er blant annet tekster om jenter som må gå med pakistanske klær, og som ikke får lov til å gå ut etter skoletid. De minoritetsspråklige jentene i klassen er ganske forsiktige i sine brevråd: - Snakk med foreldrene dine. - Forsøk å forklare dem situasjonen! Noen foreslår å snakke med læreren eller å kople inn barnevernet. Det blir en fin diskusjon i klassen om ungdom mellom to kulturer.

Seinere bruker Nora det samme opplegget i ei guttegruppe på VKI. Gruppen består av 15 elever fra ulike klasser, som følger læreplanen for norsk som andrespråk. Guttene er

atskillig tøffere i sine råd. Flere mener at foreldre som skal bo i Norge har plikt til å sette seg inn i norsk kultur. Ungdommene må få delta i "norsk" fritid. En somalisk gutt skriver f.eks: – Legg kulturklærne dine i skapet og delta i samfunnet, ellers blir du arbeidsledig som din far!

Nora mener at elevene ofte blir tøffere i kravene til foreldrene etter hvert som de blir eldre, og at guttene generelt er tøffere enn jentene. Hun anbefaler at skolen tar et større ansvar for å snakke med foreldrene om hva de ønsker for sine barn, og om de har tenkt på hva som kreves for å bli integrert i arbeidslivet. Det kan også være et poeng å spørre foreldrene om hva de vet og tror om norsk barneoppdragelse. (Se eget kapittel om Foreldre i nytt land)

SJEKKPUNKTER:

- Hvordan presenterer vi arbeidsplassen og tilbudet? Bruker vi ord og bilder som gjør at de fleste kan identifisere seg med oss?
- Hva med personalet – gjenspeiler vi mangfoldet i befolkningen?
- Har vi informasjonsmateriell som alle kan forstå? Sørger vi ev. for å oversette og forklare det som er vrient?
- Verdsettes annerledeshet og mangfold?
- Er vi åpne for å gjøre ting på nye måter?
- Er det fleksibilitet til å bruke særordninger eller tilpassa tilbud ved behov?
- Har vi et inkluderende sosialt liv?

FLERKULTURELL REKRUTTERING

HVA BETYR DUST?

Shahla er barne- og ungdomsarbeider på SFO på Sorgenfri skole. Hun har arbeida der i noen år, og er den eneste i personalet som har minoritetsbakgrunn. Da hun bodde i Iran, var Shahla lærer. Hun underviste klasser med 45-47 elever aleine. De hadde en sterk disiplin. For eksempel var det sånn at elevene, helt fra 1. klasse, ble testa hver tredje måned. De som ikke besto testene ved skoleårets slutt, ble ikke flytta opp til neste trinn.

Nå har ledelsen på Sorgenfri skole begynt å bruke Shahlas kompetanse i forhold til lærerstaben. Skolen har som mål å få et bedre samarbeid med minoritetsforeldre. I den sammenhengen er det mye å lære av Shahlas personlige historie. Shahla forteller:

– Jeg kom til Norge som flyktning - aleine med tre barn. Ungene begynte straks på skolen, og begynte å lære norsk. Jeg måtte vente et par-tre måneder før jeg fikk plass på norskkurs. Ingen fra skolen tok kontakt med meg for å informere om hva barna lærte og hvordan det foregikk. På det første foreldremøtet satt jeg der og følte meg veldig dum. Det var en persisk tolk der, men han kunne ikke så mye norsk han heller. Seinere, på den første foreldrekonferansen, fikk jeg vite litt mer. Jeg ble for eksempel glad for at læreren skrøt av mine høflige barn. Men fortsatt forsto jeg ingenting av det de hadde med seg hjem fra skolen.

– En dag kom dattera mi hjem og spurte: - Mamma, hva betyr dust? På persisk fins det et ord som likner veldig, som betyr venn, så jeg sa at det kanskje betydde det. Dette tok hun med seg tilbake til skolen, men samme dag kom hun gråtende hjem. – Det betyr ikke venn, mamma. Du skjønner ingenting! Da bestemte jeg meg for å ta skjea i en annen hånd. Jeg begynte med å skaffe meg norsk-persisk ordbok. Den fantes ikke i bokhandelen, og måtte bestilles fra forlaget. Jeg gjorde en avtale med barna om at nå skulle jeg også lære. De skulle hjelpe meg, og jeg skulle hjelpe dem. Snart fikk jeg praksisplass på en barneskole. Jeg jobba for kurspenger, som jeg mottok uansett. Det var masse å lære av de små ungene.

– Ting begynte å gå bedre, men det var lite informasjon å få utover det vi klarte å finne ut av sjøl. Da den eldste skulle begynne på videregående, skjønte vi ikke hva de forskjellige linjene gikk ut på, og enda mindre av innsøkningsprosessen. Sønnen min havna på allmennfaglig linje på en internatskole i en annen kommune. For hans del endte det godt, og han har fått en grei jobb. Men hadde vi visst mer om de forskjellige valgmulighetene, hadde han valgt ei yrkesfaglig linje.

MÅLRETTA REKRUTTERINGSARBEID

Innen offentlige tjenester for barn og unge er det minst tre gode grunner til å satse på flerkulturell rekruttering:

1) Minoritetsblikk i egen organisasjon

Vi trenger å få minoritetserfaring representert i vårt eget personale. Dette vil sannsynligvis styrke vår tverrkulturelle kompetanse, og vår evne til å håndtere mangfold.

2) Rollemodeller

Barn og unge med minoritetsbakgrunn trenger positive rollemodeller som de kan identifisere seg med.

3) Samfunnsansvar

Etnisk diskriminering på arbeidsmarkedet er et stort demokratisk problem. Mange arbeidssøkere med minoritetsbakgrunn har erfart at de blir sortert bort pga sitt utenlandske navn, og deres mistanker bekreftes av

forskning. I flere land er det gjort studier der man setter sammen par av arbeidssøkere som er kvalifikasjonsmessig like, men der den ene har et utenlandsk navn. Studiene viser at søkeren med minoritetsbakgrunn konsekvent kommer dårligst ut. Ingen vil vedkjenne seg etnisk diskriminering, men så lenge dette skjer, er det nødvendig å sette inn tiltak.

Hvis vi skal få til vellykka flerkulturell rekruttering, er det viktig å ha et mål. Det kan for eksempel handle om å gjenspeile befolkningens eller brukergruppens etniske sammensetning. Annonsetekster der vi oppfordrer personer med minoritetsbakgrunn til å søke kan være til hjelp – men bare hvis vi mener noe med oppfordringen!

Videre kan vi for eksempel sladde navnene på søkerlistene, og rutinemessig innkalle kvalifiserte minoritetssøkere til intervju. Men igjen: hvis vi først innkaller en person til intervju, må vi gjøre jobben skikkelig helt til mål. Vi må sjekke ut det vi er usikre på, selv om det kanskje kan være litt vanskeligere når søkeren kommer fra et annet land.

Flerkulturell rekruttering handler om å gjøre en kvalitetsjobb trinn for trinn i rekrutteringsprosessen. Den mest undervurderte fasen er gjerne den første, når vi har en ledig stilling og skal formulere krav til kompetanse og utlysningstekst. Her legges premissene for hvem vi inviterer til å søke og hvem vi kan ansette. Hvis brukernes behov tilsier at vi trenger å styrke den flerkulturelle kompetansen, er det legitimt å skrive at flerkulturell erfaring er en viktig kvalifikasjon for stillingen. På en skole med en høy andel av minoritetselever og mangel på lærere med tilsvarende bakgrunn, er det viktig å legge stor vekt på denne typen kompetanse.

Innen flere av fagområdene denne boka handler om, er det mulig å knytte til seg tospråklige assistenter eller morsmålslærere. Det kan være nyttig å tenke over hvordan man best kan organisere disse ressursene.

- Kan morsmålslærerne i en bydel eller en kommune tilsettes på en baseskole, så de får en fast tilhørighet og et større faglig fellesskap?

- Er det mulig å ordne det så en morsmålslærer også engasjeres som tospråklig assistent for å fylle opp stillingen? Da sikrer man seg en fulltidsansatt som kan bli en likeverdig kollega i personalet i stedet for en løsarbeider som stikker innom av og til.
- Er det mulig for skoler og barnehager i samme geografiske område å samarbeide om rekruttering av assistenter?

Det kan være nyttig for både arbeidsgivere og arbeidssøkere om det lages en trainéordning eller et samarbeid med Aetat for målretta bruk av praksisplasser. Personer med utenlandsk bakgrunn mangler ofte praksis fra norske arbeidsplasser, og dermed også referanser og nettverk som kan hjelpe dem videre. Kan vi legge til rette for et løp som gjør at en praksisplass blir et skritt i riktig retning? Kan vi gi praksiskandidaten muligheter til å kvalifisere seg til framtidig ledig stilling hos oss? Kan vi skreddersy praksisopplegget i forhold til andres behov for arbeidskraft?

Gjennom Match-prosjektet har vi sett et spesielt stort behov for å rekruttere flere lærere med minoritetsbakgrunn. De tre punktene vi nevnte som gode grunner for flerkulturell rekruttering, er kanskje enda viktigere i skolen enn i andre deler av offentlig sektor. Gjennom Match hørte vi mange historier som tyder på at ansatte med minoritetsbakgrunn tilfører noe ekstra. For eksempel fortalte en ung gutt fra Filippinene at hans norsklærer fra Bosnia hadde betydd mye for ham fordi hun forsto så godt hva som var vanskelig.

I strategiplanen *Likeverdig utdanning i praksis!* fra Utdannings- og forskningsdepartementet (2003) (odin.dep.no/filarkiv/195321/Strategiplan.pdf) blir rekruttering av flere tospråklige lærere satt opp som et mål. Som et tiltak ble det innført en stipendordning for utenlandske lærere som trenger videreutdanning for å få godkjent sin lærerkompetanse. Midlene lyses ut nasjonalt, og skoleeier innstiller kandidater.

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Vi mangler yrkesfaglige lærere med minoritetsbakgrunn

Du er avdelingsleder på en videregående skole, og det er alltid mange elever med minoritetsbakgrunn på linjene deres. De siste årene har det spesielt vært mange elever fra Somalia og fra forskjellige arabiske land. Det har vært tilløp til uro blant noen av disse elevene, og du føler at dere har problemer med å kommunisere med dem. Det hadde nok vært en stor fordel med ansatte med tilsvarende bakgrunn.

Tips: Headhunting og langsiktig planlegging

Er det mulig å planlegge langsiktig? Når får dere aldersavgang? Er det mulig å finne en kandidat med riktig delkompetanse, og lage et opplegg så vedkommende kan kvalifisere seg til fast arbeid seinere? Kan dere for eksempel samarbeide med Aetat og/eller en høyskole om dette? Kan dere oppfordre kandidaten til å søke stipend for å ta nødvendig tilleggstudning?

Utfordring: Fast jobb i barnehage?

I barnehagens avdeling for flyktningbarn er det til enhver tid inne flere tospråklige assistenter. Det varierer hvilke språkgrupper som er representert blant barna, så engasjementet er per definisjon midlertidig. Kan barnehagen likevel bidra til at assistentene kommer seg videre på veien mot fast jobb?

Tips: Gi assistentene muligheter til å bygge seg opp

Mange av assistentene som har vært innom denne avdelingen, har i dag jobb i andre barnehager eller i SFO/ skole i kommunen. Dette har vært mulig fordi barnehagen har sett på seg selv som ei bro for assistentene, akkurat som den er det for barna og foreldrene. Barnehagen har tatt imot mange som har fått språkpraksisplass. De har ikke stilt så høye krav i utgangspunktet, og vært åpne for prøving og feiling. Flere har gått over på en praksisplass i regi av Aetat,

og så blitt ansatt som assistent. Styreren i barnehagen har også oppmuntra tospråklige assistenter til å begynne på fagbrev som barne- og ungdomsarbeider. Noen har tatt fagbrevet. Dette lar seg veldig greit kombinere med å jobbe deltid som assistent, for arbeidsoppgavene kan tilpasses praksiskrav i utdanningen. Den største barrieren i forhold til å skaffe seg formell kompetanse, har vært språkkravene i forbindelse med utdanningen. Noen synes at de blir for tøffe, og det kunne med fordel utvikles et opplegg som støtta dem på den biten.

Utfordring: Diskriminering i ansettelsesprosessen?

Du er tillitsvalgt for FO, og skal være med på å ansette en ny barnevernkurator. Dere har ganske mange saker der minoritetsfamilier er involvert, mens alle de ansatte, bortsett fra Lars, den svenske sjefen, er norske. Du tenker at det ville vært en stor fordel om dere fikk noen ansatte med minoritetserfaring, og blir derfor glad når du oppdager Diep Chea(26) blant søkerne. Diep har fullført sosionomutdanning ved Høgskolen i Agder for to år siden, og har siden arbeida på en kinesisk restaurant. Du blir overraska over at Lars ikke virker ivrig på å innkalle Diep til intervju. Det er du som må påpeke at kommunens ansettelsesreglement sier at kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn skal intervjues. Dermed blir Diep innkalt. Diep viser seg å være ei ung kvinne. Hun snakker Vennesla-dialekt med en svak aksent, og forteller at hun kom til Norge fra Kambodsja som niåring. I intervjuet registrerer du at den ellers så joviale Lars er temmelig reservert. Han åpner med å spørre om Diep tror det er en fordel å være innvandrere når hun skal jobbe i barnevernet. Diep svarer at hun tror det kan være en fordel å tilhøre ei minoritetsgruppe når man arbeider med mennesker i en vanskelig livssituasjon. Da kan man lettere skjønne hvor skoen trykker. Hun sier også at hun tror barnevernet trenger kunnskap om innvandreres situasjon, fordi hun vet at det er mange saker med innvandrerfamilier. Lars sier at han er uenig. Etter hans erfaring vil det være altfor lett å blande inn egne traumer i forbindelse med brukernes problemer.

Det virker som Diep blir ganske satt ut, og etter dette svarer hun ganske tafatt på spørsmålene. Du har likevel fått inntrykk av at dette er en søker som har mye å fare med. Hva kan du gjøre for å følge opp?

Tips: Snakk med sjefen!

I første omgang tar du saken opp med Lars, og spør hva slags inntrykk han fikk av søkeren. Lars svarer at hun er svært ung, og at hun sannsynligvis ikke vil være i stand til å behandle brukerne objektivt. Du sier at du fikk svært godt inntrykk av henne fra starten, og mener at dere trenger hennes kompetanse. Dessuten påpeker du at kommunen har måltall for å gjenspeilet mangfoldet i befolkningen, og at en svenske gjør ingen sommer... Du spør, litt humoristisk, hvor han har truffet alle de innvanderne som blander egne traumer inn i barnevernssakene? Lars vrir seg litt, og innrømmer at han kanskje var for kjapp. Han har jobba i flyktningtjenesten tidligere, og der var det en chilener som aldri hadde fått bearbeida sine egne vonde opplevelser. De blir enige om å innkalle Diep til andregangsintervju, og du får en følelse av at Diep får jobben hvis intervjuet går bra.

Utfordring: Dannelse av kriminelle gjenger

Det begynner å bli ganske mange ungdommer med minoritetsbakgrunn, helt ned i 12-årsalderen, som vanker i kriminelle gjenger. Forskjellige enkelttiltak blir satt i verk i skole, barnevern og fritidssektor – men det er vanskelig å finne noe som monner. Flere av de tøffeste ungdommene er gutter fra familier der far er fraværende. Kan noe gjøres for å erstatte de manglende mannlige rollemodellene?

Tips: Mentorer med minoritetsbakgrunn

Er det mulig å engasjere mentorer som matcher de utsatte ungdommene når det gjelder språk og kulturbakgrunn? Noen ildsjeler får rigga til et prosjekt som får statlige og kommunale tilskudd, og så rekrutterer man stødige, unge voksne fra de aktuelle minoritetsgruppene. Det blir lagt mye arbeid i å spleise par av mentorer og ungdommer som går godt sammen. Mentorene får et visst antall timer som de

skal bruke på sosiale aktiviteter sammen med ungdommen, og kontakt med ungdommens familie. Men opplegget er fleksibelt, sånn at mentorene til en viss grad kan være tilgjengelige utenom de faste avtalene også. Prosjektet utvikler seg veldig positivt. Mentorene får, stort sett, god kontakt med både ungdommene og familiene. Mentorene oppdaterer foreldrene på hva ungdommene foretar seg. Barnas muligheter til å manipulere blir mindre, og tilliten mellom foreldre og barn kan bygges opp igjen. Dette har gitt foreldrene større muligheter til å ta tak i ting, og å spille en tydeligere rolle og få en bedre relasjon til barna.

Kan dette være et pilotprosjekt som inspirerer til økt rekruttering av miljøarbeidere med minoritetsbakgrunn til barnevernet?

SJEKKPUNKTER:

- Hvordan er den etniske sammensetningen av personalet på arbeidsplassen?
- Hvem bruker tjenestene våre?
- Gjør vi et grundig arbeid med tilsetninger?
- Bruker vi anledningen til å tenke nytt når vi får en stilling ledig?
- Hvilke minstekrav må vi stille til skriftlig og muntlig norsk?
- Ser vi på navnet eller kvalifikasjonene først?
- Kan det være hensiktsmessig å sladde navnene på søkerne – i første omgang?
- Er det nyttig å intervju alle kvalifiserte minoritetssøkere?
- Har vi sortert egen usikkerhet og forberedt oss godt før intervjuet?
- Ser vi etter potensial og ambisjoner – eller mangler?
- Intervjuer vi et individ eller en utlending?
- Kan vi etablere trainéordning, praksisplasser eller språkpraksisplasser for personer med utenlandsk bakgrunn?
- Kan vi legge til rette for alternative løp mot fagbrev eller andre typer formell kompetanse for personer med utenlandsk utdanning?

Ulyd
FORELDRE I NYTT LAND

DE MÅ FØRST BLI TRYGGE

Fahriya (22) kom fra Somalia til Norge med familien sin som 14-åring. Etter to år på mottaksskole, begynte hun på grunnkurs på videregående. På denne tida følte hun at hun mista kontakten med familien. Hun opplevde at de lukka seg inne, og ble mye strengere i forhold til religion osv, enn de ville vært i Somalia. Etter hvert ble det veldig vondt og vanskelig mellom Fahriya og foreldrene. Hun følte selv at hun passa bedre inn i norske miljø, men det var ingen hjelp å få. Foreldrene opplevde forsøk fra skole og barnevern på kontakt som forvirrende, fordi de ikke var vant med det, og ikke hadde fått informasjon. Barnevernet kunne ikke opprette noen sak, for det var ikke vold, rus e.l. med i bildet - "bare" kulturkollisjon og generasjonskonflikt som forsterka hverandre. De offentlige hjelperne ga opp å gjøre noe, og Fahriya ga opp å leve i denne konflikten. – Jeg kunne ikke leve i "Somalia+" i Norge! sier hun. Hun slutta på skolen og flytta til Oslo, 16 år gammel. Det kom ingen henvendelse fra oppfølgingstjenesten for videregående skole eller andre offentlige instanser etter at hun dro. Hun hadde ingen inntekt, og måtte i første omgang basere seg på hjelp fra venner.

Men selv om Fahriya hadde brutt ut, var hun glad i foreldrene sine, og hun ville bevise at hun ikke var ei dårlig jente. Historien endte godt fordi Fahriya er ressurssterk. Det viste seg at hun ikke var tapt for sin somaliske familie. Hun sier at hun har litt fra hver kultur, og at begge deler er positivt. Men hun føler seg nok litt utafør i somaliske miljøer, og får høre at: "Du er ikke somalier". Men i dag har hun et godt forhold til foreldrene, og de spør henne om råd i forhold til de yngre barna.

Når vi spør Fahriya hva som kunne vært til hjelp den gangen hun brøt ut, sier hun:

– Det viktigste er at foreldre som kommer til Norge får bedre informasjon. De må først bli trygge. Det kunne vært fint å få hjelp av en somalisk familie som hadde vært lenger i landet. Tolken kunne vært en nøkkelperson. Informasjonen må gis på en annen måte til personer som ikke kan så mye norsk. Visuell info kan fungere bra. Jeg tror skolerådgivere og barnevernsarbeidere kunne hatt nytte av en film med temaet: Norske familier sett med somaliske øyne.

I dag jobber Fahriya som miljøarbeider i barnevernet, og kan nok bidra til et friskt perspektiv på sitt felt.

DEN VANSKELIGE FORELDREROLLEN

Alle foreldre vet at foreldrerollen er krevende. Hver alder har sine spesielle utfordringer. Vi vet også at flytting, brudd og kriser stiller ekstra store krav til oss som foreldre. I sånne situasjoner har barna ekstra god bruk for trygge og stødige omsorgspersoner. Mange av oss har opplevd hvordan vi blir satt ut av sorg etter en skilsmisse eller et dødsfall i familien. Da trenger vi støtte fra nettverket vårt, og oppbacking og avlastning i forhold til barna. Mange minoritetsfamilier har opplevd ekstreme tap før de havna i Norge. Så skal de prøve å finne nytt fotfeste og bearbeide egne traumer, samtidig som de hjelper barna i gang i et nytt land.

Historien til Fahriya sier mye om hvordan dette kan gå. Mange foreldre opplever at barna lærer språk og tilpasser seg mye raskere enn de selv gjør. Dette kan føre til stor usikkerhet og tap av foreldreautoritet. Noen ganger fører dette til at foreldre søker tilflukt i tradisjoner som de kunne greid seg uten i hjemlandet. Resultatet kan bli det Fahriya kaller "Somalia +". Resultatet kan bli en vanlig generasjonskonflikt x10.

Kan vi som offentlig ansatte klare å balansere støtte til unge som velger en større grad av tilpasning til det norske og støtte til foreldre som strever med å gjenvinne

trygghet og foreldreautoritet? Vi må finne nødvendige samarbeidspartnere, og holde flere tanker i hodet samtidig.

Stole på deres ønske om å gjøre det som er best for barna. Tillit er en forutsetning for god kommunikasjon. Hvis vi skal komme i en posisjon der vi kan støtte foreldrene, må vi legge vekk eventuelle fordommer om at personer fra den eller den kulturen har dårlige forutsetninger for å være foreldre. Alle foreldre gjør dumme ting innimellom, og alle trenger en tabbevot. Vi må rose det som er bra og formidle respekt og tillit.

Ta foreldre på alvor og bruke tid på å møte dem.

Barna er sannsynligvis det viktigste i foreldrenes liv. Det å slippe til hjelpere de ikke kjenner, som gjerne er ganske forskjellige fra folk de er vant til å være i nærkontakt med, vil ofte være en krevende øvelse. Tid er et viktig nøkkelord. Å lytte til den informasjonen foreldrene selv kan gi om barna er avgjørende. I en barnehage kan vi bruke tid når foreldrene bringer og henter barna. Vi kan invitere dem til å være med i barnehagen. Barnevernsarbeidere og helsesøstre har muligheter til å sette av mer tid enn det som er vanlig når de ser et behov. De kan besøke familien hjemme og bli kjent i trygge omgivelser. Kanskje skolen også kan sette av ekstra tid til minoritetsforeldre i starten? Dette kan vise seg å være en god investering. Noen skoler har gode erfaringer med å bruke hjemmebesøk. Både lærere i grunnskolen og videregående skole forteller om positive erfaringer med å oppsøke nye minoritetsforeldre hjemme.

Gi informasjon i flere omganger. Foreldre som er nye i Norge må forholde seg til et hav av nye opplysninger, og en rekke ulike offentlige instanser. Vi må regne med at mye av den informasjonen som blir gitt i starten, går inn gjennom det ene øret og ut gjennom det andre. Det er helt naturlig at vi må gjenta opplysninger og finne forskjellige måter å informere på. Hvis det er mulig å bruke bilder eller film, kan dette ofte være medier som åpner direkte kanaler for kommunikasjon.

Mobilisere foreldrenes egne ressurser og foreldrekompetanse.

Mange har lang fartstid som foreldre fra hjemlandet. Kan vi be dem fortelle hvordan det var å være foreldre der? Kan vi bruke den informasjonen vi får til å hjelpe dem å ta vare på respekten for egen foreldrekompetanse, og hjelpe dem å bygge broer som er gode å gå på dem når de skal tilpasse foreldrerollen til norske forhold og forventninger? I noen sammenhenger må ting gjøres på en ny måte. Da kan vi hjelpe folk å finne kompromisser som er til å leve med. I mange land er fortsatt det å slå barn en vanlig og akseptert del av barneoppdragelsen. Det kan være viktig å hjelpe foreldre å finne alternative metoder for å markere grenser, og andre måter å sanksjonere på.

Tydelige forventninger og krav på områder der det er nødvendig. På noen områder må vi være tydelige og konsekvente fra første stund. Barn skal være uthvilte om morgenen. Barn skal ha næringsrik mat. Barn trenger frisk luft selv om Norge er et kaldt land. Vold og overgrep er like uakseptabelt i minoritetsfamilier som i andre familier. Dette må vi formidle klart og bestemt – på en vennlig og respektfull måte.

Kan vi til en viss grad erstatte manglende nettverk? Både barnevernsarbeidere og barnehageansatte forteller om minoritetsforeldre som inviterer dem til å bli en del av familiens nettverk. Dette er en stor tillitserklæring. I en overgangsfase kan det være riktig å trø litt mer til enn det vi vanligvis gjør. Det er heller ikke forbudt å få nye venner gjennom jobben. Men selvsagt kan vi ikke ha rollen som barnevernsкурator og nær venn for en familie samtidig. Vi kommer tilbake til dette temaet i kapittelet om nettverk.

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Hva er viktig her i livet?

Mange foreldre er i ubalanse når barna begynner i denne barnehagen. De har hodet fullt av alt de har opplevd og alt det nye her. De glemmer tøfler og regntøy, uansett hvor mange ganger vi minner dem på det.

Tips: La det uvesentlige være uvesentlig

Spør deg selv: Hva er viktig her i livet? Hva må fungere fra starten, og hva kan gå seg til etter hvert? Kan vi kjøpe inn noen par med tøfler og støvler til utlån?

Utfordring: Vi får ikke kontakt!

Det er ei som har to små barn her i barnehagen, som alltid er mutt og innadvent. Hver dag er hun ute i siste liten i forhold til å rekke skolen, og hun tar seg aldri tid til å sette seg ned og prate.

Tips: Andre grunner?

I ett tilfelle der de barnehageansatte opplevde at de ikke fikk kontakt, viste det seg at det var gode grunner til at mora var stressa. Hun var aleine med de to små barna. Hun bodde langt fra barnehagen, og hadde ikke bil. Det var også et stykke å gå fra barnehagen til Voksenopplæringscenteret. Først prøvde barnehagen om det var mulig å kople denne mora med en annen familie som bodde i nærheten. Det viste seg å passe dårlig med tider for henting og bringing. Løsningen ble at sosialkontoret rekvirerte drosje i en overgangsperiode. Da det gikk i orden, falt mora raskt til ro og det ble mulig å snakke sammen.

Utfordring: Foreldre kommer ikke på foreldremøter

Både fra grunnskole og videregående skole hører vi det er et problem at mange minoritetsforeldre deltar lite i skolehjem-samarbeid. Mange foreldrene lar være å møte opp på foreldremøter og andre fellesarrangement. Det kan

være problemer med oppfølging av det som blir avtalt på konferanser.

Tips: Forklar tydelig hva som er hensikten med samarbeidet

- Mange foreldre kommer fra land der skolen og hjemmet har mye mer avgrensa roller enn i Norge. De er vant med at skolen først tar kontakt når barnet deres har gjort noe galt.
- Informer om hensikten med samarbeidet på en vennlig og høflig måte. Dra gjerne hjem til familien hvis det passer for dem – og for deg.
- Vær forsiktig med å presse. Kanskje tida ikke er moden?
- Er det språklige ivaretatt på en god måte? Når trenger vi tolketeknisk og tolkeetisk kompetanse, og når er det bedre å invitere med en annen som er språkkyndig? En tolk kan være en god hjelper, men i noen tilfeller kan det være pinlig å ha en tredje person fra samme land til stede når vanskelige eller private ting er tema. Det er ofte små forhold i minoritetsmiljøene. Tolken kan være en som er for nær i forhold til familien, eller en person de oppfatter som en fiende. I noen tilfeller kan det være nødvendig å få tolk fra en annen by. I andre situasjoner, der behovet for formidlingshjelp er større enn behovet for tolking, er det kanskje det er bedre å ta med en hjelper som foreldrene selv foreslår? NB: Det er sjelden lurt å bruke barna til å oversette for foreldrene når følsomme tema kan komme opp.
- Hvordan er formen på foreldremøter og sosiale arrangementer? Er det et klima som gjør at folk føler seg inkludert? Forstår alle hva som foregår? Er det mulig å gjøre ting som setter ei lett og humoristisk tone? Er det noe annet som kan gjøres for å bryte isen?

Utfordring: Sko til utelek?

Far til lille Amira glemte alltid å ta med utesko til dattera. Personalet i barnehagen forklarte at hun måtte ha sko for å være med på leken utendørs. Da hun fortsatt ikke fikk med sko, sa førskolelæreren til far at de skulle ordne det så Amira kunne få låne et par. Da kom det fram at faren ikke

ville at Amira skulle leke ute. Hun kunne få i seg sand og bli skitten. Hun kunne bli våt og fryse.

Tips: Vis at utelek er gøy!

Da dette var oppklart, bestemte personalet seg for å la være å presse faren. De sa at det var han som bestemte, men at de gjerne ville vise ham en film. Han fikk se en video de hadde tatt opp som viste unger som koste seg glugg i hjel i en sølepytt. Så forklarte de at de passa på at ungene ble tørre og varme raskt etter å ha vært ute i regnvær. Etter noen dager skulle de ha utedag med bål og pinnebrød. Da inviterte de Amiras far med, og han takka ja. Han stilte med sko til Amira, og de hadde en fin dag i skogen. Etter dette var utelek helt ok for faren.

Utfordring: Prinsesseklær i barnehagen

Lille Hawra er ny i barnehagen. Hver eneste dag har hun på seg kjoler av blankt stoff med mye pynt. Ei jente spurte om Hawra var prinsesse... Hawra må alltid låne tøy når de skal ut å leke.

Tips: Vis foreldrene hva som trengs

En dag tar førskolelærer Vigdis en prat med Hawras mor. Hun viser henne strømpebukser og parkdresser – både rimelige og dyre alternativer. Det utvikler seg til en koselig og lattermild prat, og det blir til at de avtaler å treffes i byen lørdagen etter. Vigdis viser Hawras mor en kjedebutikk der de hadde det meste som trengs til en ganske lav pris. Etterpå tar de en kaffekopp sammen.

Utfordring: Når barnet melder mor til barnevernet

Helsesøster på skolen kontakter barnevernet på vegne av Nivine, 15 år. Det er Nivine som har kommet til helsesøster og fortalt at mora har vært helt utafør i lang tid. Hun lager sjelden ordentlig middag til Nivine og hennes to småsøsken, og hun har vært mye lei seg. Nå har hun truffet en mann gjennom internett, som skal komme på besøk i helga, og Nivine liker dette dårlig. Nivines foreldre kom som

flyktninger fra Kurdistan for ti år siden. Nå har de vært skilt i fire år, og faren har flytta til en annen by.

Tips: Bruk tid - sjekk ut

Heidi, som arbeider med mottak og undersøkelse i barnevernet, er litt i stuss etter det første hjemmebesøket hos Nivines familie. Leiligheten er ryddig og trivelig. Mor virker svært så oppegående, selv om hun ser litt sliten ut. Nivine virker furten og snakker hånlig til sin mor. Heidi får inntrykk av at det er internett-daten som har utløst barnevernsmeldingen. Hun lurar på om helsesøster hadde meldt saken til barnevernet hvis familien hadde vært norsk. På den andre sida kan det være godt for familien å få støtte. Nivines mor er aleine med tre barn, eksen bor i en annen by, og hun har ingen familie i nærheten. Heidi avtaler nye, separate samtaler med mor og datter. Hun arbeider videre med sikte på:

- Å skaffe Nivine en klok samtalepartner, kanskje ei eldre jente med minoritetsbakgrunn?
- Å finne ut om Nivines mor trenger hjelp til å styrke sin foreldreautoritet, og eventuelt en avlastningsordning.

SJEKKPUNKTER:

- Hvordan viser vi at vi har tillit til minoritetsforeldres foreldrekompetanse?
- Kjenner vi historien til det aktuelle barnet?
- Spør vi foreldrene om deres syn på hva som er best for barnet – ber vi dem forklare hvorfor de ser det sånn?
- Snakker vi med minoritetsforeldre om forventninger til foreldrerollen i Norge?
- Der det er konflikt mellom familiens tradisjonelle handlingsmønster og norske forventninger: Kan vi bidra til å finne gode kompromisser? Eller enda bedre: Kan vi finne både – og-løsninger som ivaretar begge settene med verdier?
- Kan vi finne gode metoder for å vise hva vi mener i stedet for å mase?
- Kan vi samarbeide tverrfaglig for å styrke foreldrerolle og foreldresamarbeid?
- Kan vi bidra til å gi god informasjon om forskjellige sider ved foreldrerollen i Norge? Har vi for eksempel fått oversatt viktig infomateriell til aktuelle språk?
- Fins det tilbud om kurs eller veiledning for foreldre som også kan være til hjelp for minoriteter? Kan vi tilrettelegge tilbudet så det matcher behovene til minoritetsgruppene?
- Når det er konflikt mellom foreldre og barn: passer vi på å ivareta begge parter? Hvilke samarbeidspartnere trenger vi for å klare det?
- Vedlegg 1 i denne håndboka er en liten veileder som kan være til hjelp når offentlig ansatte møter foreldre som er nye i Norge. Ta en kikk på side 60 og se om den kan være til hjelp.

HELHETSTENKNING OG TVERRFAGLIG ARBEID

NESTEN FOR SEINT

Kemal er morsmåslærer i arabisk, og underviser bl.a. et søskenpar som går på hvert sitt trinn på samme ungdomsskole. Han er blitt kjent med dem som stille, flinke ungdommer. Det er flere barn i familien, og Kemal får høre at broren Khaled skal begynne i åttende til høsten. Derfor stusser Kemal ved skolestart, da det ikke er noen Khaled i noen av klassene. Han får vite at Khaled har begynt på en annen skole, men får ingen nærmere forklaring på det. Etter noen måneder forteller en av Khaleds søsken at han har begynt på en spesialskole, og at han mistrives og er veldig deprimeret. I samråd med rektor tar Kemal kontakt med den andre skolen, en skole for barn med alvorlige funksjonshemminger, som autisme.

Etter avtale med spesialskolen går Kemal på besøk til Khaled. Han treffer en fortvila gutt som ikke har noen å snakke med, og som føler han er på feil sted. Han har hatt større lærevansker enn sine eldre søsken, og er ustø i norsk, men han er ikke autist. Kemal kan ikke skjønne annet enn at dette er en gutt som kunne fungert i en vanlig skolesituasjon hvis han hadde fått støtte på språkutvikling og hjelp til bearbeiding av traumer.

Det viser seg at barnevernet og psykiatrien også arbeider med familien. Barnevernkuratoren har hatt store kommunikasjonsproblemer i forhold til foreldrene. Familien er sterkt traumatisert. De er flyktninger fra Sør-Irak, og har opplevd grusomme ting både i hjemlandet og i to år i flyktningleir i Saudi-Arabia. Nå blir Kemal engasjert av barnevernet for å følge opp Khaled. Etter noen måneder kan man se tydelige framskritt hos gutten. Kemal føler seg mer og mer sikker på at dette er en normalt utrusta, følsom gutt som ikke har blitt sett tidsnok.

SER VI HELE FAMILIEN? HANDLER VI SAMMEN?

Denne boka henvender seg til folk som jobber med ulike ting, men noe er felles: Vi som arbeider med tjenester for barn, unge og familier kommer tett inn på folks liv. Noen av våre brukere kan ha motstand mot å slippe oss til. Det kan blant annet handle om at:

- Mange er uvant med at det offentlige har noe i privatsfæren å gjøre. Tvert imot kan det hende at offentlig sektor først og fremst forbindes med en undertrykkende stat – med fienden.
- Det kan bli mange instanser å forholde seg til. Både brukere med norsk bakgrunn og brukere med andre typer etnisk bakgrunn kan oppleve dette som vanskelig. Men for familier som har kommet til Norge som flyktninger kan det bli ekstra mange som blir involvert.

Flyktninger må først gjennom de instansene som har å gjøre med ankomst og oppholdstillatelse, seinere de som

har ansvar for bosetting og introduksjonsordning. Noen har en livshistorie som gjør at de trenger ekstra hjelp fra helsevesenet. I tillegg skal de forholde seg til de tjenestene som vi alle forholder oss til. Familier med barn har kontakt med helsestasjoner, barnehager og skoler, og kanskje med forskjellige støttetjenester også. Ofte må de gi de samme opplysningene og dele sin private historie med nye mennesker gang på gang. Kan vi klare å legge puslespillet på en måte som gjør at vi blir reelle støttespillere? Samarbeid på tvers blir viktige stikkord.

Ting henger sammen. Hvis en ungdom får problemer på fritida, får det lett konsekvenser på skolen. Hvis foreldre sliter med traumer eller arbeidsløshet, vil det ofte påvirke barnas situasjon. Hvis vi bare forholder oss til en enkelt utfordring uten å se hvilken sammenheng den oppsto i, kan vi kanskje gjøre ting verre. Mye tyder på at Khaleds situasjon (jf historien ovenfor) ble mye verre fordi skolen, i samarbeid med andre, ikke hadde gått bakenfor Khaleds lærevansker. Når en morsmåslærer kunne se dette, og

på kort tid klarte å rette opp litt av skaden, så burde det vært mulig for andre å ha sett Khaleds situasjon før det gikk så langt. Engasjement av en miljøarbeider på tvers av skole og barnevern, kan være et godt tiltak. Tospråklige miljøarbeidere kan av og til se sammenhenger som kan gå norsketsniske hus forbi.

Vi har hørt historier som tyder på at tverrfaglig samarbeid er fremmedord for mange. Det kan være mange hindringer for å samarbeide på tvers. For eksempel:

- Måten vi er organisert på.
- Tidspress
- Revirtenkning og profesjonskamp
- Lite kunnskap om hverandres kompetanse og fagfelt

Hvis man ikke har tradisjon for å samarbeide, og organiseringen av tjenestene ikke legger til rette for samarbeid, kan det bli tungt å snu på ting. Profesjonskamp kan skape friksjon. Fastlåste posisjoner og bedrevitende holdninger kan ødelegge masse. Det er viktig med yrkesstolthet og dybdekunnskap på de ulike fagfeltene, men dette må suppleres med respekt for andres faglighet og erfaring. Faktorer som kan fremme godt tverrfaglig arbeid kan være:

- Åpenhet for andres perspektiv og faglighet
- Vilje til å se på nye organisatoriske løsninger eller lage tverrfaglige prosjekter for å prøve ut nye modeller.
- Engasjement for å finne gode løsninger - på brukernes premisser.
- Åpen kommunikasjon og avklaring av forventninger til samarbeidspartnere.

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Borte fra skolen

Ungdomsskoleeleven Sivun er mye borte fra skolen. De dagene han møter opp kommer han altfor seint og virker fjern og uengasjert. Kontaktlæreren har sendt brev til hjemmet, og har flere ganger forsøkt å ringe Sivuns kambodsjanske foreldre uten å få kontakt. Læreren har

så vidt truffet foreldrene, og har fått inntrykk av at de er veldig likegyldige til sønnens skolegang. Læreren er mektig irritert over at de aldri tar telefonen eller svarer på skriftlige henvendelser. Nå må noe gjøres, og han melder saken til barnevernet.

Tips: Oppsøk foreldrene

Eli, barnevernkuratoren som skal undersøke saken, får heller ikke kontakt med foreldrene per telefon. Hun velger da å dra hjem til familien etter arbeidstid. Hun treffer dem hjemme, presenterer seg og ærendet sitt på en vennlig måte, og blir invitert inn. Sivuns foreldre snakker ikke så godt norsk, og barnevernsarbeideren tenker at her vil hun ta med tolk neste gang. De får likevel en grei samtale. Foreldrene aner ingenting om Sivuns fravær. De vekker ham hver morgen før de selv drar på jobb, og tror at alt er i orden. Begge foreldrene jobber lange dager og har et stykke reisevei til jobb, så de er borte fra sju til fem. I brevet fra skolen har det bare stått at de skal komme på et møte. De trodde det var et vanlig foreldremøte, og de har vært på et foreldremøte før en gang, uten å skjønne noe av det som foregikk.

Eli oppfatter Sivuns foreldre som omsorgsfulle, men slitne og litt hjelpeløse. Sivun selv virker ganske mutt, men tør opp litt når Eli sier at hun har hørt at han er en kjempegod breikdanser. Hun spør om familien kan være interessert i å få støtte av en miljøarbeider i en periode. Foreldrene er positive til dette, mens Sivun selv er ganske skeptisk. Han går likevel med på å møte miljøarbeideren. Eli får ordna med en miljøarbeider som har ganske mye erfaring med tverrkulturell kommunikasjon, og som også har peiling på hip hop-kultur. Miljøarbeideren får god kontakt med Sivuns foreldre, og bidrar til å få i gang en kommunikasjon mellom dem og læreren. Det tar ikke så lang tid før det begynte å gå bedre med Sivun på skolen.

Utfordring: Skolestart for Tahereh

Makthabi-familien har bodd i Norge i ett års tid. Foreldrene følger introduksjonsprogrammet, og Tahereh, snart seks, går i flyktningsbarnehage i tilknytning til voksenopplærings-senteret. Nå nærmer sommerferien seg, og Tahereh skal

begynne på skolen i august. Familien holder på å flytte til et rekkehus i en ny bydel. De kjenner ingen av de nye naboene ennå, og ingen av barna i flyktningbarnehagen skal begynne på samme skole som Tahereh. Hun har heller ikke lært så mye norsk ennå, for det er ingen norskspråklige barn i barnehagen.

Tips: Barnehagen tar initiativ til treff og utveksling

I samråd med foreldrene tar barnehagen kontakt med Taherehs nye skole. De blir enige om at de vil prøve å lage et forsterka opplegg for Tahereh for å være sikre på at hun får en god start og blir kjent med noen andre barn. De håper også at foreldrene kan bli kjent med noen andre familier i nærmiljøet. De treffer en driftig kontaktlærer, Svein, som ut fra klasselista tar kontakt med familier med jenter som bor nær Makthabis rekkehus. Han får litt foreskjellig respons på henvendelsene, men ender opp med to familier som virker vennlige og inkluderende. Familien Sanchez, som er etterkommere etter chilenske flyktninger og har dattera Maria, sier at de gjerne vil invitere Makthabi-familien hjem. Familien Olsen, med dattera Ingvild, er også nye i bydelen og vil gjerne knytte kontakter før skolestart.

Like etter skal det være førskoledager. Svein inviterer familiene Olsen, Sanchez og Makthabi, og en persisktalende SFO-assistent som kan hjelpe til med det språklige, til å møte en halvtime tidligere. Alle får hilst på hverandre, og de tre jentene begynner raskt å leke med et dokkehus. Svein forteller foreldrene om opplegget på skolen. Allerede før de andre barna og foreldrene kommer, er familien Olsen blitt inkludert i Sanchez-familiens invitasjon. Ved hjelp av enkle grep ligger plutselig mye til rette for en god start og godt naboskap.

Utfordring: Jentene blir for usynlige

På Lykkelia ungdomsskole er det en ganske stor andel av elever med minoritetsbakgrunn, og mange er fra Kosovo og Midt-Østen. Jentene fra disse gruppene er lite synlige. Skolen ønsker å jobbe med å gi dem selvtilit så de kan ta den plassen de trenger på skolen og i livet.

Tips: Samarbeid skole – fritidsetat

På Lykkelia er de så heldige å ha en bosnisk miljøarbeider som heter Melika. I samarbeid med fritidsetaten i bydelen inviterer hun til oppstart for ei jentegruppe. De får med seg en gjeng på 16 jenter. Ca halvparten er tospråklige og halvparten har norsk bakgrunn. De har temakvelder som handler om alt fra taleteknikk til sminke, og reiser også på turer sammen. Første gangen de planlegger overnattingstur er det en lang prosess å få enkelte av fedrene til å godkjenne det. Melika har en viktig rolle i forhandlingene med de muslimske familiene. Det er lettere for henne, som selv er muslim, å forklare at opplegget for turen og stedet de skal til er helt trygt.

SJEKKPUNKTER:

- Ser vi på familien som en helhet når ett medlem får problemer?
- Fokuserer vi på familiens egne ressurser når vi leter etter løsninger?
- Tar vi hensyn til familiens behov for selv å bestemme hvem de vil slippe inn i privatsfæren?
- Er det mulig å gi familien en hovedkontakt å forholde seg til, som representerer flere offentlige instanser?
- Vet den ene hånda hva den andre gjør?
- Ser vi andre faggrupper og etater som ressurser i det daglige arbeidet?
- Kan det være aktuelt å organisere ting annerledes for å legge til rette for tverrfaglig samarbeid?
- Kan vi prøve ut et tettere tverrfaglig arbeid på prosjektbasis?
- Kan det være aktuelt å engasjere miljøarbeidere på tvers av etater?
- Klarer vi å parkere egne kjepphester og lytte til innspill fra folk med en annen kompetanse?

FORELDREMØTE PÅ MANGE SPRÅK

Jeg ser og hører at det er fullt hus i barnehagen. De skal holde høstens første foreldremøte, og jeg har fått lov til å komme å se hvordan de takler utfordringene med å gjøre ting forståelige for foreldre fra 6-7 forskjellige land, som alle er nokså nye i Norge. Jeg blir tatt varmt imot av Leyla, kurdisk tospråklig assistent, og kommer inn i et surr av stemmer og latter. Det dufter varm eplekake med kanel. Leyla insisterer på at jeg skal ta imot en asjett med eplekake og is, for det vil være flaut å spise hvis ikke jeg spiser. Jeg hilser på styreren og to førskolelærere, og på tospråklige assistenter som dekker språkene arabisk, farsi, tetsjensk og somali. Foreldrene fra de forskjellige språkgruppene har samla seg i små grupper, og holder på å bli kjent med hverandre. Leyla sier at foreldrene til de to kurdiske barna er de eneste som ikke har kommet.

Styreren åpner møtet. Hun presenterer seg selv, de andre ansatte og meg. Hun er tydelig på å fortelle at hun er sjefen, og informerer, på en lett forståelig måte, om at barnehagen er "Miljøfyrtårn" og hva det vil si. Det handler bl.a. om å sortere søppel. Så får den ene førskolelæreren ordet. Hun presenterer hverdagen i barnehagen ved hjelp av lysbilder, og forteller om rutiner, aktiviteter, lek, mat, vær, klær og tur. Assistentene er i full vigør med å oversette. Det er latter og lett, glad stemning. Etter bildene er det gruppediskusjon rundt spørsmålene: - Hva er viktigst i norsk barnehage? – Hva tror dere barna lærer? – Er det noe vi skal gjøre mer eller mindre av? Det kommer fram ivrige synspunkter rundt det med utelek i kaldt vær, å lære norsk, å lære respekt for hverandre, tradisjoner fra Norge og de andre landene. Kan foreldrene bidra med eventyr og sanger fra sine land? Nylig har én oppdaga et eventyr som hun kjente igjen fra sitt eget land: Hans og Grete. Videre snakker de om å lære å samarbeide uten å slåss. Det blir litt diskusjon rundt temaet konfliktløsning. En far spør når de voksne griper inn. Han synes det er viktig at de ikke er for raske. Barna må få en sjanse til å ordne opp selv først.

Jeg har vært på mange foreldremøter med egne barn, men sjelden har jeg opplevd denne lette, glade stemningen. Og aldri har jeg opplevd at det har gått så glatt å velge foreldreprerentanter! Etter ei kort innledning om demokrati og medvirkning, melder to tetsjenske mødre seg som kandidater. Det blir til at den ene må nøye seg med å bli vara. En ung irakisk pappa blir representant nr. 2.

DEN SOM HAR SKOEN PÅ, VET BEST HVOR DEN TRYKKER

Informasjon og brukermedvirkning er nøkkelord hvis vi skal gi gode tjenester til minoritetsbrukere. I forhold til brukere som er vant med norsk offentlig sektor og kjenner spillereglene, kan vi komme langt ved å gå på autopilot. Det betyr ikke nødvendigvis at samarbeidet fungerer godt nok. Å se disse sidene ved arbeidet vårt fra et minoritetsperspektiv kan hjelpe oss å tydeliggjøre våre rutiner, og simsalabim: resultatet kan bli bedre for alle brukere.

Informasjon

God informasjon kan være med på å skape trygghet og tillit, og dette er en forutsetning for god brukermedvirkning. En bruker som er utrygg, og som ikke har god kjennskap til hva vi skal samarbeide om, kan vanskelig medvirke.

I mange situasjoner vil det være en stor fordel å ha faste rutiner for informasjonen. Dette gjelder særlig i introduksjonsperioder, for eksempel når et barn begynner i barnehage eller på skole. Men rutineene må ikke være så stivbeinte at de ikke kan justeres. Viktig skriftlig materiell kan med fordel oversettes til flere språk. Men som regel er det ikke skriftlig informasjon som er viktigst. Muntlig

kommunikasjon har den fordelen at den går to veier. Vi har muligheter til å sjekke ut at beskjeder blir forstått, og gjenta ting, eller få brukeren til å gjenta, hvis vi er i tvil om budskapet har nådd fram.

I veldig mange situasjoner vil fotografier eller film være gode hjelpemidler. På foreldremøtet som er beskrevet ovenfor, var lysbildene en viktig suksessfaktor. Man viser fram i stedet for bare å fortelle, og får med mye ekstrainformasjon som det kan være vanskelig å sette ord på. Enda viktigere enn bildene var nok de tospråklige assistentene.

Tospråklige kollegaer kan ofte hjelpe til med langt mer enn å oversette ordene. Hvis de kommer fra samme område som brukeren, vil de gjerne ha en mer eller mindre felles referanseramme, med de mulighetene det gir for å forstå hva som er uvant, ubegripelig eller kanskje t.o.m. truende for brukeren. Hvis vi ikke har ansatte med en relevant språklig og kulturell bakgrunn, kan en tolk eller en annen språkhjelper være en viktige medspiller. I noen situasjoner trenger vi en autorisert tolk. Dette gjelder spesielt i forbindelse med formell saksbehandling når det er usikkert om brukeren og saksbehandleren forstår hverandre godt nok. I saker som gjelder brukerens rettssikkerhet, vil det ofte oppstå behov for å bruke tolk.

God informasjon er en prosess som aldri tar slutt. Det er viktig å bruke den tida det tar.

Brukermedvirkning

I offentlige tjenester for barn og unge må vi ofte regne både barna og foreldrene som brukere. Det betyr at vi har en utfordring med å samarbeide med to sett med brukere som er forskjellige, og krever litt forskjellig metodikk.

Brukermedvirkning er blitt et honnørord i vår tid. Det kan knyttes nært til begrepet empowerment, som på norsk kan oversettes med myndiggjøring. Brukermedvirkning forutsetter myndiggjøring av brukeren. Hvis vi skal sikre at dette blir mer enn tomme ord, er det en del aspekter som

må tenkes gjennom. Reell brukermedvirkning er krevende, og vi som skal arbeide etter en sånn metodikk vil ha behov for å bygge opp egen kompetanse, og vi bør helst ha muligheter til å få veiledning. Denne boka kan ikke ivareta dette, men vi vil likevel trekke fram noen aspekter

Ved siden av god informasjon, er trygghet og tillit de viktigste bærebjelkene for brukermedvirkningen. Dette er ikke noe vi kan forvente å få raskt, for trygghet og tillit må bygges og fortjenes. Når jeg er offentlig tjenesteyter og tilhører majoriteten, mens brukeren skal motta en tjeneste og har minoritetsbakgrunn, da er det i utgangspunktet et ujevnt maktforhold mellom oss. Hvis dette ikke skal forsterkes, må jeg ha et bevisst forhold til ubalansen, og redusere den så godt jeg kan. Brukeren må kunne stole på at jeg vil bruke makten til beste for henne eller ham. Hvis vi har klart for oss at brukeren er den som kjenner sitt eget og familiens liv best, og har de beste forutsetningene for å vite hva slags støtte eller hjelp hun eller han har bruk for, vil balansen bli bedre. Hvis vi i tillegg klarer å tydeliggjøre hva som er brukerens verdier og ta hensyn til dem, er vi enda et stykke videre.

Men vi kan vanskelig ivareta god brukermedvirkning i forhold til det enkelte individet hvis det ikke er lagt til rette for brukermedvirkning i det systemet vi jobber innenfor. Det kan være en profesjonskultur som sprer holdningen at vi er ekspertene og de som vet best. Eller det kan være at vi ikke har fått delegert nok myndighet til å ta reelle avgjørelser sammen med brukeren. Kanskje det kan styrke minoritets-brukerperspektivet å sette ting i system gjennom å velge brukerrepresentanter fra aktuelle minoritetsgrupper, eller trekke inn tillitsvalgte fra innvandrersorganisasjoner?

Brukerens holdninger kan også hindre god brukermedvirkning. Når man er sliten, kan det være fristende å overlate arbeidet og avgjørelsene til andre, og bli hengende igjen i en offerrolle. Hvis brukeren er der, blir den første utfordringen å få i gang en dialog som kan motivere til aktiv deltakelse.

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Hvordan kan vi få minoritetsungdommer til å bruke fritidsklubben?

Fritidsklubben Huset har mange aktiviteter, blant annet diskotek, mekkegruppe og cross-gruppe. Ganske mange ungdommer vanker i klubben, men de ser treffer sjelden ungdommer fra etniske minoriteter. En dag, etter et negativt avisoppslag om innvandrerjenger i sentrum, blir fritidslederne Guro og Sverre sittende og snakke om dette. Det er en god del familier med minoritetsbakgrunn i deres bydel, og hvorfor ser de aldri noe til ungdommene fra disse familiene? Guro og Sverre blir enige om at noe må gjøres.

Tips: Få tak i noen av ungdommene – finn ut hva de vil drive med – støtt dem i å bygge det opp

Først og fremst må de få kontakt med noen av ungdommene i målgruppa og finne ut hva de interesserer seg for. De snakker med Camilla og Tord, som begge er aktive typer med mange venner. De blir sjokkerte over det de får høre. Begge snakker om "uddisene", utlendingene, som om det er et selvsagt begrep, og sier at de er sære og ikke interessert i kontakt. Ingen av dem har venner som er "uddiser".

Neste skritt er å ta kontakt med ungdomsskolen. Gjennom sosiallæreren får de kontakt med Muhamet, Zafia, Carmen og Tuan, og inviterer dem på pizza og prat. De treffer fire veldig forskjellige personer. Zafia spør diskret hva pizzaen inneholder, og forsyner seg når hun får vite at den er vegetarisk.

Tuan og Carmen har så vidt vært innom klubben før. Tuan kunne godt tenke seg å være med i mekkegruppa, men på direkte spørsmål bekrefter han at han ikke følte seg velkommen den ene gangen han forsøkte seg. Han kjenner noen av guttene i klassen litt, men vennene hans er norsk-vietnamesiske ungdommer fra andre deler av byen. Carmen

har en del venner på skolen, men de holder seg mest i miljøet rundt kirka. Hun har lyst til å starte ei dansegruppe sammen med tre venninner, og spør om de kan øve på Huset. Guro sier at det vil være flott å få i gang ei dansegruppe, og spør om det er ok å åpne den for flere. Det er Carmen helt med på. Zafia sier at hun ikke har så god tid til å gå ut om kvelden fordi hun må jobbe med skolearbeidet, og Muhamet sier ikke så mye.

Sverre sier at de har bruk for folk med litt mer variert bakgrunn som kan være med å bestemme hva som skal skje på Huset. Han spør om det kunne være ok å lage flere pizzakvelder med forskjellige tema. Ei gruppe med 15-16 personer kunne være bra. Han sier at de har tenkt på å engasjere en fyr som heter Vesat til å jobbe med pizzakveldene. Vesat er ca. 25, og byens beste basketballspiller. Han har jobba litt som miljøarbeider i fritidsetaten. Muhamet lyser opp, og sier at han kjenner Vesat litt. Foreldrene deres kommer fra samme landsby i Kosovo. Sverre ringer Vesat på mobilen, og finner en dag for neste treff. Alle fire - også Zafia - sier at de vil komme neste gang. Sverre og Guro ber dem invitere med seg venner og klassekamerater, og sier at de selv vil få noen fra den faste gjengen på huset til å stille. "Lovende start!", er Guro og Sverre enige om.

Utfordring: En veldig urolig gutt

Augustin, en av guttene i åttende klasse, er fra Rwanda. Han har en traumatisk bakgrunn, og er blitt forlatt av sine gjenlevende slektninger. Nå bor han hos norske fosterforeldre. Han har mye uro i kroppen. Han snakker godt norsk, men har problemer med det skriftlige, og følger læreplan for norsk som andrespråk. Spesialpedagogen på skolen, Gloria, blir oppmerksom på ham fordi hun ofte møter ham på ganga utenfor klasserommet. Etter at Gloria har truffet gutten på ganga mange ganger, tar hun kontakt med læreren. Gutten er urolig i timene, og læreren sender ham da på ganga eller til inspektøren. Hvordan blir den faglige utviklingen til en elev som alltid står på ganga?

Tips: Finn ut hva gutten kan og er stolt over. Styrk det! Bygg en god relasjon til læreren.

Gloria og kontaktlæreren diskuterer problemet og innkaller deretter fosterforeldrene til en samtale. Mor gråter, og er tydelig prega av at det har vært vanskelig å stadig få høre så mye negativt om gutten. Nå får foreldrene endelig muligheten til å fortelle om alt det positive. Augustin er glad, blid, fornøyd. Men han klarer ikke å bare forholde seg til fag, det er enormt viktig for ham å bli sett. Foreldrene blir spurt hva de gjør med guttens uro hjemme. De framhever behov for nærhet, lesing og samtaler. Og han er kjempegod i sport. På bakgrunn av dette mener Gloria det er stort behov for å bygge opp en positiv relasjon mellom lærer og elev, for kontaktlæreren skal følge gutten gjennom hele ungdomsskolen. Læreren må ivareta både det faglige, det sosiale og det helsemessige. Når relasjonen blir bedre, vil det også være lettere å irettesette eleven. Gloria foreslår følgende: Eleven er glad i fysisk aktivitet. Hva om læreren brukte en time i uka på å spille fotball med Augustin? Gloria kunne undervise klassen denne timen.

Som sagt så gjort. Læreren involverer seg mer i guttens liv, og får et mer nyansert syn på ham. Nå går gutten i niende klasse og mye positivt har skjedd. Det er mindre uro i klassen, gutten lærer bedre og er veldig god i sport. Augustin er mer inkludert på skolen, og det er stor tillit mellom ham og læreren. Når skolen skal delta i idrettsstevner, kjører læreren gutten fram så han får delta, representere skolen og vise hva han kan.

Utfordring: Amna går berserk med tau

Amna, fem år, som er flyktning fra Sudan, har kommet til Norge sammen med mor og søsken, og har begynt i barnehage. Hun har masse uro i kroppen, og er såpass hardhendt med de andre ungene at de trekker seg unna. Hun blir spesielt vill hvis hun får tak i snorer og tau, og nå har det just vært en episode der hun har lagt et belte rundt halsen på en liten gutt og dratt til.

Tips: Snakk med foreldrene – finn ut hva det stikker i – trekk dem med i løsningen

Avdelingslederen Arne og den sudanske tospråklige assistenten avtaler et møte med Amnas mor. De forteller hva som har skjedd, og spør mora om hun har noen tanker om hva som ligger bak. Mora blir skjelven og har vanskelig for å snakke. Hun sier at det var fryktelig det som skjedde, og det er tydelig at hun føler seg dårlig og ikke klarer å snakke mer. I samråd med mor lager barnehagen en avtale med en psykolog fra Psykososialt team for flyktninger. Etter hvert får barnehagen vite at Amna lå skjult sammen med sin mor mens hun og mora var vitne til at faren ble torturert til døde av soldater. Faren var bundet fast i et tre.

Det blir satt i gang et langsiktig behandlingsopplegg i regi av Familieklubben. Arne får veiledning i hvordan han kan hjelpe Amna å bearbeide traumet. Når Amna blir utagerende, tar Arne henne med til personalrommet. Der leker de med tau, og Amna får ut aggresjonen sammen med en voksen mann som hun ikke kan skremme eller skade. Som en del av et omfattende behandlingsopplegg, er dette til hjelp for Amna.

Utfordring: Konflikt mellom mor og datter

Mor, Latifa, og datter, Nora(14), har krangla. Latifa vil ikke at Nora skal bli påvirket av kjønnsrollene i Norge, og har laga strenge regler for innetider og påkledning. Nora har begynt å gi blaffen i reglene, og nå har hun vært borte hjemmefra i to døgn. Latifa ringer til politiet.

Tips: Inviter folk fra nettverket til en samtale

Politiet kontakter barnevernsvakta, og Solveig og Hans drar på besøk til Latifa. De treffer ei kvinne som er livredd, men takknemlig for å få hjelp. Hun forteller om sin angst for at Nora skal være sammen med gutter og bli gravid, at hun ikke skal få utdanning og få livet sitt ødelagt. Og nå aner hun ikke hvor Nora er. Hun kjenner ingen av de norske vennene hennes, men det har vært snakk om ei klassevenninne som heter Linda. Ved hjelp av en

telefon til Noras kontaktlærer, Geirulf, får Solveig Lindas telefonnummer. Nora er ganske riktig hos Linda. Solveig snakker med Lindas mor, som forstår at Latifa er fra seg av engstelse, og beklager at hun ikke har sørga for å få gitt beskjed om at Nora er hos dem. Grunnen er at Nora har sagt at mora slår henne. Latifa, Hans og Solveig drar hjem til Linda. Nora er sur og avvisende. Latifa gråter av lettelse over at Nora er i god behold. Eva, Lindas mor, klemmer Latifa, og spør om det er ok for henne at Nora blir hos dem et par dager til, mens ting roer seg. Latifa takker for tilbudet.

Solveig og Hans ordner en akutttime hos barnevernet i bydelen dagen etter. Den som får saken er Janne, som har god erfaring med metoden Åpne samtaler. Janne og Latifa møtes og Janne spør om Latifa kan tenke seg at hun og Nora snakker om konflikten sin sammen med flere som kjenner familien. Latifa sier at hun ikke kjenner så mange, men hun har ei søster som sikkert vil være med på en samtale. Janne spør om de også kan invitere Linda og Eva, og kanskje læreren Geirulf? Latifa sier at de kan prøve.

Allerede neste ettermiddag møtes hele gruppa på sju personer hjemme hos Latifa og Nora. Nora forklarer at hun vil ha rett til å være sånn som venninnene sine, og sier at Latifa er altfor streng. Hun synes det er helt idiotisk at Latifa bruker hijab. – Jeg vet at du ikke brukte hijab i Irak, mamma! sier hun. – Det var ikke nødvendig i Irak, svarer Latifa stille. – Der visste kvinner og menn hvordan de skulle vise hverandre respekt og være høflige mot hverandre! Latifa sier at hun føler seg kvalm av store reklameplakater med avkledde kvinner, og moten med bar mage blant norske jenter. Latifas søster, Naayab, som også bruker hijab, støtter henne, men sier at hun også forstår at Nora vil gå kledd på samme måten som venninnene. Og verken Linda eller Nora går med bar mage. Eva sier at hun også er helt enig med Latifa i at kvinner ikke blir respektert nok i Norge. Dette må kvinner prøve å forandre sammen. I løpet av samtalen innrømmer Nora at Latifa ikke slår henne, og ikke tvinger henne til å gå med hijab. Men hun er dritlei av alt maset,

og all unødig engstelse. Latifa sier at hun vil slutte å mase om hijab, og at hun gjerne vil diskutere innetider og regler sammen med Eva. De avtaler en ny samtale tre uker seinere, og Nora flytter hjem igjen.

Utfordring: En stille gutt

Igor, 18 år, er en stille og beskjeden gutt som har begynt på videregående skole, på studieretning for helse- og sosialfag. Han har bodd tre år i Norge, og har kommet godt i gang med å lære norsk, men kontaktlæreren, Heidi, merker at det er mye som mangler, og er bekymra for hvordan det skal gå når han seinere skal ut i lære. Heidi er opptatt av å bruke alternative metoder. Hun viser at hun ser elevene sine, og merker at Igor blir gladere og tryggere når hun henvender seg mye til ham, og gir ham et klapp på skuldra når hun går forbi. Likevel stiller han sjelden spørsmål i klassen, og tar sjelden kontakt med henne for å få hjelp i forbindelse med lekser og prosjektarbeid.

Tips: Kan det hjelpe å bruke sms og mail?

Heidi tenker at det er avgjørende for Igors læring at han inntar en mer aktiv rolle, men ser også at han har uvanlig høy terskel for å ta kontakt. Går det an å nærme seg dette fra en annen vinkel? Er det kanskje lettere for ham å bruke andre medier enn direkte kommunikasjon ansikt til ansikt? Hun tar en prat med Igor om dette, og foreslår at han kan skrive ned spørsmålene når de dukker opp, og levere dem til henne etter timen. Igor synes dette er en god ide, og i løpet av samtalen snakker de også om sms og epost. Heidi sier at Igor kan sende henne meldinger når som helst når han lurer på noe. Hun vil svare så raskt hun kan. Igor arbeider med et norskprosjekt, og Heidi er også faglærer i norsk. Straks etter samtalen setter Igor seg ned og skriver mail til Heidi der han klarer å formulere flere ting han står fast på i forbindelse med oppgaven. Dette blir en god prosess, som gir Igor god trening både i kommunikasjon og norsk. Etter hvert begynner han så smått å ta opp ting i timene også, men han har fortsatt behov for å skrive meldinger.

Utfordring: Noen som alltid forstyrrer

Læringsmiljøet i åttendeklassen er ikke bra. Det er ei kjerne av fire dominerende elever som har funnet hverandre, og som driver og skrur hverandre opp, og stadig forstyrrer undervisningen. To av disse elevene, Phi og Osman, er gutter med minoritetsbakgrunn. De har inntatt rollene som klassens tøffe radarpar etter at de begynte på ungdomsskolen, og det er blitt sånn at disse lett blir syndebukker, også når andre elever er involvert i uroa.

Tips: Involver både elever og foreldre i løsningen

Kontaktlærerne Frøydís og José bestemmer seg for å ta problemet opp skikkelig før det setter seg fast. De vil involvere både elever og foreldre i å bli kvitt uroen, og inviterer både elever og foreldre til et møte. Fra før har de erfart at foreldre med minoritetsbakgrunn ikke alltid er så vant med norsk standard for hjem - skole-samarbeid. I denne klassen er det fem elever med minoritetsbakgrunn. Frøydís og José bestemmer seg for å ta direkte kontakt med foreldrene til alle fem, forklare bakgrunnen for møtet, hva de håper å oppnå, og invitere dem personlig til å komme. Sannsynligvis har dette hatt en positiv effekt, for foreldrene til alle de fem minoritetselevne møter opp.

De starter møtet med å fortelle at de har fått kjempegodt inntrykk av sin nye klasse. Det er en klasse med mange sterke personligheter og forskjellige typer som utfyller hverandre. Derfor er det viktig å trene på god kommunikasjon fra starten. De snakker litt om kommunikasjon, og har en enkel kommunikasjonsøvelse der alle foreldrene skal presentere seg for en forelder de ikke kjenner fra før, og alle elevene skal presentere seg for en elev de ikke kjenner godt fra før.

Etterpå organiserer de blanda grupper med både elever og foreldre, der ingen kommer sammen med noen fra sin egen familie. Temaet er: Hvilke forventninger har du til miljøet i denne klassen? Hva kan elever, foreldre og lærere gjøre for

at det skal bli sånn du forventer? Mange får satt ord på ting, og det blir ganske livlige diskusjoner. Lærerne går rundt i de forskjellige gruppene, og til slutt har de plenum, der de som vil kan ta opp ting de har snakka om i gruppene. Osman snakker veldig åpent om at han er usikker fordi lærerne er helt annerledes enn de han var vant med da han gikk på skole i Irak. José sier at han opplevde mye av det samme da han gikk på ungdomsskolen. Han var sønn av to chilenske flyktninger, og nokså ny i Norge. En periode var han klassens banditt – mest fordi han følte seg usikker og ikke ville vise det til hele verden. Etter hvert som han begynte å føle seg trygg, kunne han slappe mer av.

Gjennom dette møtet blir en del av trykket i klassen sluppet ut. Elever og foreldre har overraska hverandre ved å være åpne og reflekterte. Gjennom den ærligheten og respekten de har vist hverandre, er rommet for å bløffe blitt borte. Deltakerne går hjem med en god følelse, og klassen får en ny og bedre start.

SJEKKPUNKTER:

- Har vi gode nok inforutiner?
- Hvem ser vi for oss når vi utarbeider informasjonen til brukerne?
- Passer vi på at brukerne forstår informasjonen?
- Tar vi oss tid til å bygge nødvendig tillit og trygghet?
- Kan vi tenke på både barn og foreldre når vi arbeider med å få brukere til å delta?
- Tar vi hensyn til brukernes verdier?
- Har vi en profesjonskultur som fremmer eller hemmer brukerdialog og -deltakelse?
- Har vi en organisasjon som legger til rette for aktiv brukermedvirkning? Har vi myndighet til å ta viktige avgjørelser sammen med brukere?
- Er brukeren motivert til å delta aktivt?
- Hvem er ekspert på brukerens liv?
- Er vi oppmerksomme på at det er skjev fordeling av makt mellom oss og brukerne?
- Hvordan unngå at vi som profesjonelle tar hele styringen?
- Når ting står fast: Hva kan jeg som profesjonell gjøre for å løse opp stemningen og få en ny start sammen med brukeren?
- Vil det styrke den individuelle brukermedvirkningen å sette ting i system gjennom å velge en brukerrepresentant, eller trekke inn tillitsvalgte fra innvandrersorganisasjoner?
- Får vi nødvendig faglig veiledning og kompetansepåfyll når det gjelder brukermedvirkning?

NETTVERK

BALANSEØVELSE

De første minoritetsforeldrene jeg jobba med var veldig redde for oss i barnevernet. Vi jobba veldig lenge for å få innpass i familien, og etter hvert fikk vi lov til å komme nærmere inn på dem. Nå er det kjempeflott. De tar veldig godt imot oss, og inviterer oss på mat når vi kommer. Det er fint å se at de slipper den frykten, og det er jo ikke bare innvandrerforeldre, som er redde for oss... Men de viser på en helt spesiell måte at de synes det er ok at vi kommer. De er så gjestfrie og lager middag til oss.

Det tok lang tid før det løsna, og vi er veldig glad for at det har blitt så bra. Men nå har vi på en måte fått en ny utfordring. Når de lager middag til oss, vil jeg tro det betyr at de ser på oss som en del av nettverket sitt. Det blir en balanseøvelse for oss. Vi kan ikke være vennene heller. Vi kan være venner, men, misforstå meg rett, vi er jo et offentlig kontor, og er der for å gjøre en jobb. Vi må hele tida være profesjonelle og finne god balanse mellom nærhet og distanse. Det kan av og til være litt vanskelig.

VENNLIGE UTEN Å VÆRE VENNER?

Kan offentlig ansatte være med på å erstatte sosialt nettverk og familienettverk? Det forventes at familier som kommer til Norge skal slippe offentlige hjelpere inn i sin private sfære, og forhåpentligvis er dette til god hjelp for å finne seg til rette i en startfase. Men vi kan bare være med et stykke på vei. Som barnevernsarbeideren i historien over påpeker: Rollen som offentlig hjelper skal ikke blandes med vennerollen. Dette kan nok føles rart fra begge sider. Derfor må vi forklare tydelig hva vi kan gjøre og hva vi ikke kan gjøre i rollen som offentlig ansatt. Dette må formidles til minoritetsfamiliene – helst før store misforståelser og skuffelser oppstår.

De fleste som kommer flyttende til landet må starte på bar bakke når det gjelder knytting av vennskapsbånd og bygging av nettverk. Og for å si det mildt: Etniske nordmenn er ikke alltid så flinke til å åpne dørene sine. Vi er heller ikke alltid så flinke til å ta kontakt med folk vi ikke kjenner på foreldremøter og i andre halvoffentlige sammenhenger. Selv om det ikke er skrevet ned noe sted, er det vel oftest sånn at vi forventer at nykommere skal være de som tar kontakt. Dette blir en ekstra utfordring for nye nordmenn, parallelt med at man skal lære seg språk, gjør seg kjent med samfunnet og alle slags systemer og bearbeider vonde opplevelser.

- **Være hjelpsomme – særlig i starten.** Vi må ikke være firkanta. I en skjøtt må det være mulig for offentlig ansatte å hjelpe til med å finne ut av ting som ligger litt i utkanten av våre arbeidsfelt. Men vi må forklare at dette ikke skal være normalen, og tenke på hvordan vi kan gi hjelp til selvhjelp. En barnehageansatt vi snakka med, hadde for eksempel fulgt pappaen til et av barna til tannlegen. Mannen han hadde akutt tannverk og visste ikke hvor han skulle henvende seg. Såpass menneskelige må vi kunne være mot hverandre.
- **Lage arenaer?** Kan vi legge til rette for at foreldre kan bli kjent med hverandre med utgangspunkt i våre tjenester? Damefester og foreldrekvelder i barnehagene har vært nevnt i et tidligere kapittel. Hva med vanlige foreldremøter og turer? Vil det ikke bli hyggeligere for alle om vi lager opplegg som gjør at foreldre kommer litt tettere på hverandre? Noen steder er det vanlig å dele foreldregruppa opp i mindre grupper som sammen tar ansvar for turer og arrangementer. Dette kan være utgangspunkt for kontakt og vennskap.
- **Lage linker?** Kan vi formidle kontakt til forskjellige ordninger som kan hjelpe folk i gang med nettverksbygging? Flyktningguiden er Røde Kors sitt initiativ for å skape bedre kontakt mellom flyktninger og lokalbefolkning. Flyktninger og frivillige kobles sammen på bakgrunn av felles interesser. Ordningen fins etter hvert i mange fylker. (Se: www.redcross.no/article.asp?Leftmenu=inter_flguide&Style=flyktningegu)

iden&ArticleID=3243). Kanskje det er naturlig at ei gruppe ansatte på arbeidsplassen melder seg som flyktingguider, og at denne sosiale virksomheten får en viss tilknytning til arbeidsplassen? På en videregående skole etablerte de Flyktingguide som valgfag. Kopling med vennefamilier har vært til stor hjelp for mange nyankomne flyktinger. Kommunens flyktingtjeneste vil vite om det er ei ordning med vennefamilier i din kommune. Kan det ev være mulig å starte opp?

- **Sette i gang tiltak?** Kan barnevernet eller sosialtjenesten sette i gang tiltak som kan støtte familiens nettverksbygging? Kanskje det er lurt å satse på å finne en støttefamilie i en periode, eller støttekontakter/mentorer for enkeltmedlemmer i familien?

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Nyankommet familie fra eget land.

Ermira er tospråklig assistent og morsmåslærer fra Kososvo. Det nye søskenparet som har begynt i gruppa hennes har nylig kommet flyttende til kommunen. Ermira har så vidt truffet mora deres, Zuhra, og da fikk hun inntrykk av at hun var innadvent og trist.

Tips: Inviter mor med på sosiale treff!

Det går noen uker, og barnehagen skal arrangere damekveld. Ermira venter på at Zuhra skal dukke opp igjen, så hun kan invitere henne. Hun har sendt invitasjon hjem med barnas far, men Zuhra har ikke meldt seg på. Tre dager før damekvelden ringer Ermira til Zuhra, presenterer seg på albansk, og sier at det hadde vært hyggelig om hun kom på damekvelden. Zuhra sier at hun er så dårlig til å snakke norsk, og derfor tror hun ikke det er noen vits i. Ermira sier at praten går på mange språk på disse kveldene. Det kommer flere som snakker albansk og serbokroatisk - et språk Zuhra snakker flytende. Zuhra takker for invitasjonen, men sier at hun har så lang vei til barnehagen, og derfor orker hun ikke. Familien har ikke bil. Ermira sier at hun gjerne kan komme forbi og plukke opp Zuhra. Det blir ikke

så lang omvei. Når Zuhra fortsatt drar litt på det, spør Ermira om de kanskje skal treffes litt på forhånd, og bli litt mer kjent med hverandre.

Zuhra blir med på damekvelden, og selv om hun er ganske tilbakeholden, blir dette en forsiktig begynnelse på et mer sosialt liv. Zuhra passer på å presentere henne for Gunn, som er mor til en gutt som Zuhras sønn ofte leker med. Det ser ut til at de to får ganske god kontakt. Noen uker seinere tar Ermira henne med i ei kosovoalbansk kvinnegruppe som pleier å arrangere fest på 8.mars. Langsomt men sikkert får Zuhra venninner både fra Norge og Balkan.

Utfordring: Hvorfor kan vi ikke bli kjent med dem?

Kemal og Khadija har en sønn som går i tredje klasse. De har fått god kontakt med sønnens lærere, og i forbindelse med en foreldrekonferanse forteller Kemal denne historien: - Vi har bodd i blokka vår i et halvt år. Vi har mange naboer. Det er flest norske, men noen utenlandske også. Da vi flytta inn, sa nesten ingen velkommen til oss. Ingen gjorde noe spesielt. Vi synes det var veldig rart, for vi er vant med at naboer hjelper med å bære ting, og at de inviterer til å spise middag, eller henter noe mat. De fleste hilser på oss når vi treffer dem, når vi hilser på dem først. Nå skal en ny familie flytte inn ved siden av oss, men vi er litt uenige om noe. Jeg tror at vi skal invitere disse nye naboer, og hjelpe dem. Men min kone synes det er uhøflig, og sier at de vil tenke at vi er rare utlendinger som er dårlig integrert. Disse nye naboer har barn som er nesten som våre barn. Hvorfor kan ikke vi bli kjent med dem?

Tips: Ta sjansen – her har vi masse å lære!

Begge lærerne mener at det er en god idé å tilby hjelp og invitere på mat. Det virker ikke uhøflig. De sier at de personlig ville blitt veldig glade hvis nye naboer viste den typen vennlighet, og at det varierer hva som er vanlig i forskjellige nabolag. Men generelt er nok mange norske ganske dårlige på å lage gode naboskap. De blir sittende og prate litt rundt dette. Khadija blir ordentlig glad når hun skjønner at lærerne virkelig mener at deres naboer er

noe å satse på. Elin, den ene læreren, sier også at de ikke må gi opp om de blir avvist av de nye naboene. - Dere må nok vise tålmodighet med oss norske på dette området. Det kan handle litt om usikkerhet i forhold til folk fra andre land, men det handler nok enda mer om at vi er stressa og redd for å involvere oss med nye folk. Men det vil være bra for alle i nabolaget om dere kan være med på å forandre dette. Særlig vil det være bra for barna. Samtalen ender med at Khadija inviterer lærerne til å ta med sine familier og komme til middag hos dem. Begge lærerne takker ja.

Utfordring: Grenseløse småbarn i nabolaget

Familien Khan er på fireårskontroll med sin datter Smaila, og kommer i snakk med helsesøster om situasjonen i nabolaget. De forteller at det har vært ganske stor gjennomtrekk av folk i borettslaget deres, etter at kommunen kjøpte opp en god del av leilighetene. Nå er det ganske mange naboer som kommer fra forskjellige land, og ganske mange fattige norske familier. Det virker som mange har det felles at de ikke hadde noe særlig grenser for småbarna. Mange barn er ute og bråker til langt på kvelden. Lekene til Smaila og de andre Khan-barna blir ofte borte eller ødelagt. Far, Tareq Khan, sier at det får ham til å tenke på hans egen oppvekst da Khan-familien var ny i Norge. Den gangen var det hans familie, og en pakistansk familie til, som skilte seg ut når det gjaldt barneoppdragelse. Han husker den kalde følelsen av å være annerledes, og at ting forandret seg veldig da han begynte på skolen. Kona Shaista er sosionomstudent, og snart ferdig med utdanningen. Hun forslår at de kan prøve å gjøre noe for ungene og familiene i borettslaget.

Tips: Samtalegrupper for småbarnsforeldre?

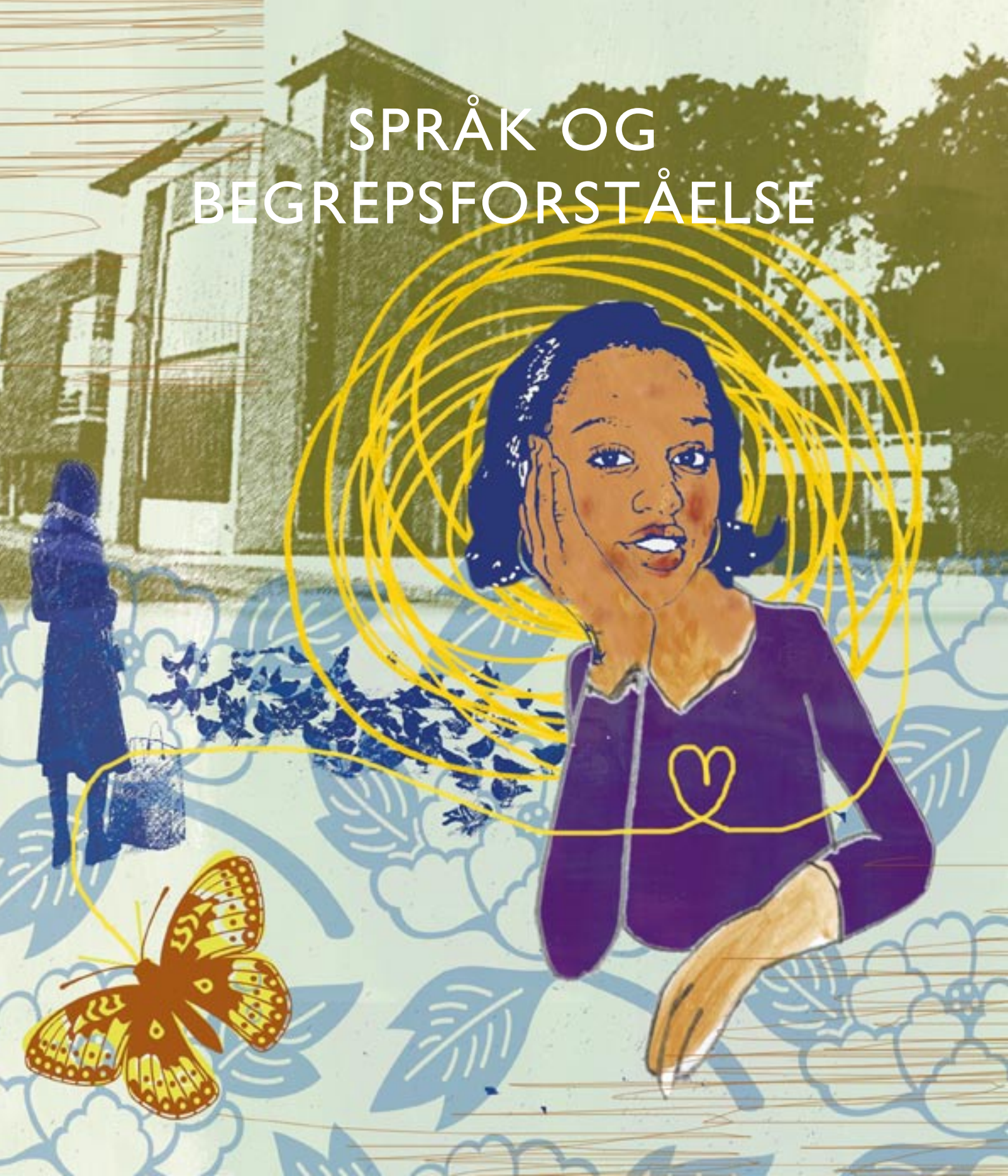
Helsesøster Signe synes dette er interessant. Hun har kontakt med mange småbarnsfamilier fra dette nabolaget, og har inntrykk av at det er mange barn med helseproblemer, og flere som virker trøtte og slitne. Det er få barn som går i barnehage. Kanskje de kan samarbeide om å gjøre noe? Selv har hun tenkt at samtalegrupper for foreldre kunne være nyttig. Det er et fint grendehus i borettslaget som er altfor lite brukt. Kanskje Shaista kan

være med å dra i gang samtalegrupper og sosiale treff i grendehuset? De avtaler et møte en annen dag for å spinne videre på ideen. Signe inviterer to kvinner til som bor i området: Hong som er utdanna sykepleier, og går på attføring for tida, og Margit som er ei ung aleinemor med piercing og kvinnepolitisk engasjement. Sammen setter de ned punkter til en prosjektsøknad til kommunen. De søker om penger til å starte ei samtalegruppe for småbarnsforeldre som møtes på kveldstid hver 14. dag, og ei kvinnegruppe som møtes om formiddagen en gang i uka. De søker om midler til å betale en profesjonell veileder til samtalegruppa og en prosjektleder i 40% stilling pluss litt ekstra til foredrag og diverse utgifter til kvinnegruppa. De skriver at de ønsker å bruke metoder som legger vekt på at deltakeren selv har nøkkelen til svar og løsninger. De ønsker en veileder som kan jobbe ut fra Løft-metodikk, coaching eller gestaltveiledning. De tenker seg at kvinnegruppa kan jobbe med forskjellige tema over tid, og at den også kan arrangere nabofester i grendehuset.

SJEKKPUNKTER:

- Hvilke ressurser har minoritetsfamilien selv i forhold til å bygge nettverk?
- Hvilke arenaer fins der familiene kan bygge nettverk? Barnehage? Skole? Borettslag? Idrettslag?
- Hva kan familien bidra med i forhold til nettverk i nærmiljøet?
- Kan vi kople sammen folk som kan hjelpe hverandre med nettverksbygging?
- Kan vi være med på å lage nye arenaer der folk kan bygge nettverk? Damekvelder? Samtalegrupper? Innvandrerstyrte organisasjoner?
- Hvordan kan offentlig ansatte kompensere for manglende nettverk i en overgangsfase?
- Kan vi hjelpe til med koplinger på grunnlag av interesser?(barn på samme alder, sport, kulturaktiviteter, sjakk...)
- Kan vi skaffe støttefamilier eller vennefamilier?
- Fins det små, praktiske hindringer vi må fjerne for at familien skal klare å bygge nettverk?
- Finner jeg balansen mellom nærhet og distanse i forhold til brukere som har et lite nettverk?
- Hva må jeg ev gjøre for å bedre balansen?

SPRÅK OG BEGREPSFORSTÅELSE

INNFØRINGSKLASSE VAR BRA

Sentrum videregående skole er fylkets største, og har hovedtyngden av tilbudene innen yrkesfaglige studieretninger. Hvert år er det en høy andel av minoritets elever på skolen, for eksempel på linjene for helse- og sosialfaglige og mekaniske fag. Noen har relativt kort botid i Norge når de begynner på videregående utdanning. En del av disse elevene får store utfordringer med norsk og begrepsforståelse. Det fins eksempler på at kommunikasjonen skjærer seg når elevene kommer i lære i helsevesenet fordi begrepsforståelsen er for dårlig.

Ett tiltak som ble prøvd i noen år, var innføringsklasse for minoritets elever. Mange minoritets elever forteller om stort utbytte av innføringsklasse. Elevene Ismahan og Kino hadde kun vært i Norge et par år før de begynte i innføringsklasse, og deretter fortsatte på grunnkurs på Sentrum videregående skole. For deres del gikk overgangen bra. Begge skryter av tilbudet de fikk i innføringsklassen. Lærerne ga undervisning som systematisk ble tilpassa deres behov.

Ismahan (21) fra Somalia forteller: "Jeg gikk to år på voksenopplæring. Første året måtte jeg bare lære norsk, for å forstå hva læreren sa. Så var det engelsk og matte og sånn. Jeg hadde ikke gått så mye på skole i Somalia pga krig. Det tredje året kunne jeg begynne i innføringsklasse. Det er en veldig fin klasse – jeg angret ikke på at jeg gikk der. Jeg lærte mye om de forskjellige fagene, og mye om det videregående skolesystemet og litt sånt. Og det er viktig at klassen ligger her, på en videregående skole. For eksempel hadde vi utplassering så vi kunne finne ut om vi hadde lyst til å begynne på grunnkurs, og hvilke grunnkurs som passa best. Måten vi jobba på i innføringsklassen var veldig bra for meg, for det var ikke så vanskelig. I engelsk var det to grupper, ei som ikke kunne engelsk, og ei som kunne litt. De hadde prøver for å teste, og sa at jeg kunne litt. Jeg hadde lært litt engelsk i Somalia. Og jeg lærte så mye matematikk at jeg ikke trengte å jobbe så mye med det på grunnkurs. Da kunne jeg jobbe mer med naturfag, for det hadde vi ikke i innføringsklassen. Jeg tror det var 15 forskjellige språk i den klassen, og det var fint, for jeg ble kjent med de andre og lærte litt om mange kulturer.

UNNGÅ ENSIDIG PROBLEMFOKUS

Debatten om minoriteter og språk kan ofte bli veldig ensidig og problemfokuset. Mange glemmer at innvandrere, og mange av deres etterkommere, kan minst ett språk som de færreste innfødte norske kan! Er vi gode nok til å verdsette og bruke denne ressursen? En barnehageassistent forteller at noen av "hennes" barn ser en del på arabiske TV-stasjoner. Hun pleier å kommentere det sånn: - Så heldig du er som forstår arabisk! Det gjør ikke jeg...

Språk – en kompetanse som endrer seg

Manglende norskkunnskaper blir ofte trukket fram som ei hindring for integrering av etniske minoriteter. Det kan

være lurt å minne seg selv på at kommunikasjon foregår på mange andre måter enn gjennom å snakke norsk. Viljen til å kommunisere og forstå hverandre er helt avgjørende, og man kan komme langt for eksempel med engelsk og kroppsspråk. Men selvfølgelig: For alle som bor i Norge er det viktig å beherske norsk best mulig. Hvis vi skjønner nyansene i språket, blir det bedre kommunikasjon og færre misforståelser.

Det er ikke gjort i en håndvending å bli stødig i et annet språk enn morsmålet. Særlig ikke når man begynner å lære det nye språket som voksen. Men når språkproblemer skaper vanskeligheter, er det viktig å se på dette som startvansker, og ikke la det få ta for stor plass. Mulighetene er store, fordi:

- Språkkompetanse utvikler seg – hvis forutsetningene er til stede.
- De fleste innvandrere har en sterk motivasjon for å lære seg norsk.

Norskundervisning i atskilte eller blanda grupper?

Barnehage og skole er viktige arenaer for barns språktrening. Når foreldrene har et annet morsmål enn norsk, blir de offentlige tjenestene ekstra viktige. Barnet trenger støtte til å bruke og å utvikle morsmålet. Forskning viser at trygg forankring i morsmålet er helt avgjørende for å få et godt og nyansert begrepsapparat på andre språk. Barna vil også trenge systematisk norskopplæring. Det blir en avveining å finne ut hvor mye av denne som best kan foregå i ei gruppe der både de majoritets- og minoritetsspråklige barna deltar, og hvor mye som bør gis separat til hver språklige minoritetsgruppe. Denne avveiningen må foretas på alle nivå fra barnehage til videregående skole. Flyktningbarnehage eller integrering i vanlig barnehage? Innføringsklasse for minoritetsspråklige elever eller ekstra ressurser i den vanlige undervisningen? For å finne fram til best mulige metoder og tiltak for hver enkelt, er det viktig å kartlegge de språklige ferdighetene, ikke minst begrepsforståelsen.

Behovet for språklig støtte må ikke forveksles med faglig eller sosial svakhet. Forskning viser at minoritets elever er overrepresentert i spesialundervisning og støttetjenester. Noe av problemet kan være at det er lettere å få ekstramidler til spesialundervisning enn til språklig støtte. Her er det en utfordring å finne ut hva som er hva, og legge til rette for at barna kan utvikle seg faglig og språklig parallelt.

Bevissthet om ulike referanserammer

For lærere kan det være nyttig å tenke på at alle fag har viktige språklige dimensjoner. Man kan lett glemme at for eksempel matematikk også er et fag der språk og kultur spiller en stor rolle for begreper og oppbygning. Dette blir ekstra tydelig i forbindelse med tekststoppgaver,

men det gjelder generelt. Bevisstheten om at elever har ulike referanserammer må bli en del av den generelle pedagogikken. En flerkulturell pedagogikk kan komme flere enn de etniske minoritets elevene til gode. Elever med etnisk norsk bakgrunn har også forskjellig kulturell bakgrunn og ulike referanserammer.

God, tydelig kommunikasjon mellom offentlig ansatte og foreldre kan bidra positivt for foreldrenes språkutvikling. Vi bruker de hjelpemidlene som trengs i konkrete situasjoner: oversetting av skriftlig materiale, visuelle hjelpemidler som bilder eller film, tolk, tospråklig assistent eller morsmåls lærer.

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: For dårlig i norsk til å gå på videregående skole?

Siri underviser på grunnkurs i helse- og sosialfag. Det er ganske mange minoritetsspråklige elever i klassen. Ei av jentene har bare bodd i Norge i to år, og Siri merker raskt at mye av undervisningen ikke når fram til jenta. Det er tydeligvis i tidligste laget for jenta å begynne i videregående skole, men det vil være et nederlag å avbryte når hun først er i gang. Hun er godt motivert og arbeidsom.

Tips: Språkstøttegruppe i studieretningsfagene

Sammen med rådgiveren lager Siri et opplegg med støttetimer for å styrke elevens språk- og begrepsforståelse. Etter noen uker viser det seg at det er et par tospråklige elever til i klassen som har det samme behovet. De blir også kopla på støttetimene. Etter hvert kommer det fram at en elev med norsk bakgrunn også har behov for støtte på det språklige. Disse fire blir etablert som ei fast gruppe som får støttetimer i begrepsforståelse i studieretningsfagene. Ordningen fungerer bra for alle fire, og opprettholdes gjennom hele skoleåret. Jenta som utløste tiltaket fortsetter på VK1 året etter.

Utfordring: Å skjønne teksten i mattestykket

Kjell underviser klassen i matematikk. De har akkurat begynt på gangetabellen. Ett stykke er sånn: Hver mygg har to vinger. Hvor mange vinger har ti mygg? Lille Sergio som vanligvis er flink til å regne, ser fortvila ut, og får det ikke til.

Tips: Bruk ei enkel tegning

Det går opp for Kjell at Sergio ikke forstår teksten i oppgaven. Det er ikke selve matematikken som er problemet. I dette tilfellet er det en enkel løsning: Kjell tegner en mygg på tavla, og summer myggaktig. Sergio smiler og sier "moskito!". Kjell tegner ni mygg til, og elevene teller vingene. 20!

Ofte tenker man at matematikk er et enkelt fag for elever med andre morsmål enn norsk, men tekstoppgaver har en sentral plass i matte. Ofte kan det være begreper og eksempler som krever ei solid norsk referanseramme. Da er det behov for forklaring og forenkling.

Utfordring: Leser bra – forstår dårlig

Ahmed går i tredje klasse på barneskolen. Han snakker godt norsk, og når han leser høyt, leser han tydelig med norsk tonefall. Likevel går det en dag opp for kontaktlæreren at Ahmed forstår svært lite av det han leser. Hva gjør hun?

Tips: Bruk morsmålslæreren

For det første bestemmer hun seg for å takle dette sammen med den arabiske morsmålslæreren. De tar utgangspunkt i ei pensumbok. Først leser eleven ei side, og morsmålslæreren stiller spørsmål på arabisk. Noe har Ahmed skjont, men det er mye som er vanskelig. Morsmålslæreren forstår at Ahmed har problemer med arabisk "bokmål", derfor forsøker han å forklare på dialekt. Så leser han gjennom teksten på norsk, og Ahmed peker på de ordene som er vanskelige. Læreren skriver opp de vanskelige glosene på norsk og arabisk i ei skrivebok. Han skriver også ned en del spørsmål fra teksten. Etterpå leser Ahmed hele teksten på norsk, og forklarer

på arabisk. Nå svarer han riktig på alle spørsmålene i skriveboka. Ahmed er veldig stolt over at han forstår hele teksten. Han sier at han gleder seg til å fortelle sine foreldre om dette.

Utfordring: Kira vil ikke ha morsmålsundervisning

Kira kom til Norge som åtteåring da hennes russiske far Pavel gifta seg med Målfrid. To år er gått, Kira har fått et godt forhold til den unge, norske stemora, og er opptatt av å bli mest mulig som de andre i klassen. Hun har absolutt ikke lyst til å gå ut av klassen for å få morsmålsundervisning. Det er ingen andre russere på skolen, og få andre med minoritetsbakgrunn. På skolen gjør de sitt beste for å få undervisningen til å fungere, men det er vanskelig å tenne motivasjonen hos en enslig elev. Kiras far er fortvila over utviklingen. Han mener det er viktig at dattera vedlikeholder sine språkkunnskaper, og bevarer stoltheten over å være russisk. Han er overbevist om at dette er viktig både for datteras selvtilit, hennes generelle skoleprestasjoner, og for mulighetene til å lære norsk skikkelig. Han er også opptatt av at det å beherske russisk vil være en viktig kvalifikasjon i framtida.

Tips: Må det en større forandring til?

Pavel og Målfrid er enige om at det vil være dumt hvis Kira mister morsmålet og sin russiske identitet, og at det vil være vanskelig å ta vare på dette sånn situasjonen er nå. Det største problemet er at Kira ikke kjenner noen andre russiske barn. De snakker litt om å flytte til Russland. Men selv om det er vanskelig for Pavel å få jobb i Norge, er det enda vanskeligere i Russland. Her har i hvert fall Målfrid en godt betalt jobb.

De avtaler en konferansetime med Kiras kontaktlærer og morsmålslærer. Når de forteller om flyttetankene, blir morsmålslæreren ettertenksom. Han forteller at han underviser ei gruppe på tre russiske barn på en skole i nabobyen. Hvis de vurderer å flytte til Russland, kan kanskje nabobyen, fem mil unna, være et bedre alternativ? Målfrid

synes det er rimelig at hun også kan være flyttbar når Pavel har flytta helt til Norge for hennes skyld. Ved hjelp av morsmåslæreren får de kontakt med russiske Olga i nabobyen. Hun er mor til Dmitrij som er like gammel som Kira. Nå går ting unna. De legger inn bud på et rekkehus i nærheten av Olga og Dmitrij, og allerede etter en måneds tid kan familien begynne å pakke flyttelasset. Kira finner seg fort til rette på den nye skolen, og kommer godt ut av det med den nye klassekameraten Dmitrij. De to andre russiske elevene går på andre klassetrinn, men forskjellen er ikke større enn at russiskundervisningen fungerer. Kontaktlæreren synes det er flott å få en russisk elev til i klassen, og begynner så smått å forberede et prosjektarbeid med tema fra russisk historie og kultur. Det begynner å bli stas med ting som har tilknytning til Russland! Kanskje flere er interessert i å lære russisk? Skolen er en 1-10 skole, og ledelsen begynner å vurdere å tilby russisk som et alternativt fremmedspråk til elever på ungdomstrinnet.

SJEKKPUNKTER:

- Trener jeg på å uttrykke meg enkelt?
- Bruker jeg ord som kan være vanskelige for personer med andre morsmål?
- Bruker jeg uttrykk, ordtak eller vitser kan være uforståelige for personer med utenlandsk bakgrunn? Hva trenger nærmere forklaring?
- Sjekker jeg ut at det jeg har sagt blir forstått av den jeg snakker med eller underviser?
- Oppfordrer jeg den jeg snakker med eller underviser til å stoppe meg og spørre?
- Er undervisningen tilpassa alle elevenes språklige nivå?
- Kan vi gi støtte i begrepsforståelse?
- Kan vi gjøre mer for å legge det språklige til rette i forbindelse med prøver, eksamener, møter og kurs? Kan vi tilby oss å forklare oppgavetekst eller andre skriftlige tekster bedre?
- Kan elever som ikke er så flinke til å skrive norsk få muntlig supplement til skriftlige prøver/eksamener?
- Kan tospråklige elever få utvida tid ved prøver/eksamener?
- Kan jeg bruke kreative løsninger for å forklare hva jeg mener? Tegning? Miming?
- Finner vi gode balansepunkt mellom ordninger som favner alle og tilrettelagte opplegg for minoritetsspråklige?
- Bidrar våre ordninger til allminneliggjøring og inkludering eller til stigmatisering og ekskludering?

RASISME OG FORDOMMER

澳洲
强迫

照待领

中国共产党总书记受委

总书记在州公升建

DE REISTE SEG OG KLAPPA

Da jeg begynte på Dalen ungdomsskole, hadde mora mi og jeg akkurat flytta til den lille innlandskommunen. Vi kjente ingen. Ikke lenge etter at jeg begynte på skolen, kom det opp slagord mot innvandring på veggene på skolebygningen. Jeg var den eneste innvandreren på hele skolen. Det visste jo rektor og lærerne også, men ingen gjorde noe for å støtte meg.

Og det ble verre. En dag hadde noen tegna hakekors på pulten min. Og så ble Benjamin drept. Da det ble kjent i klassen vår, var det tre stykker som reiste seg opp og klappa. Da fikk de en advarsel av læreren, men bortsett fra det gjorde skolen ingenting med rasismen. (Manuela)

HVORDAN STOPPE RASISMEN – HVORDAN STYRKE BARN SOM MØTER RASISME?

Hva er rasisme? I dette kapitlet bruker vi begrepet synonymt med rasemessig diskriminering. I artikkel 1 i FNs rasediskrimineringskonvensjon finner vi denne definisjonen:

"...enhver forskjellsbehandling, utelukkelse, innskrenkning eller preferanse på grunn av rase, hudfarge, avstamning eller nasjonal eller etnisk opprinnelse, hvis formål eller virkning er å oppheve eller begrense anerkjennelsen av, nytelsen eller utøvelsen på like fot av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter på det politiske, økonomiske, sosiale, kulturelle eller et hvilket som helst annet område av det offentlige liv."

01.01.2006 fikk vi en ny lov mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven). (Lovteksten kan finnes på: www.lovdatab.no/all/tl-20050603-033-0.html#2). Her er det blant annet slått fast at rasistisk trakassering er forbudt. Med trakassering menes handlinger, unnlater eller ytringer som virker eller har til formål å virke krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende eller ydmykende.

Historier om rasisme

Det er ikke mange nordmenn som definerer seg som rasister, og det er ikke mange offentlig ansatte som vil vedkjenne seg at de godtar rasistisk mobbing av barn.

Likevel kommer det fram tydelige historier som kommer inn under FNs definisjon blant barna og foreldrene vi har intervjuet i Match-prosjektet.

Manuela (19), som forteller rammehistorien ovenfor, er ei flott og ressurssterk jente, som er stolt over sin latinamerikanske bakgrunn. Hun skal snart ta fagbrev, og ser ut til å være full av selvtillit. Lærerne som ikke stoppa den grove rasistiske mobbinga, kan neppe ta mye ære for det. Ali (15), en gutt med arabisk bakgrunn, har ikke kommet like godt ut. Han har slitt med alvorlige rusproblemer. I forbindelse med et behandlingsopplegg har han skrevet rushistorien sin. Beskrivelse av rasistisk mobbing på skolen har en tydelig plass. Så tidlig som i tredje klasse var det en episode der Ali låste seg inne på do og sa han ikke ville leve mer. Da hadde andre elever erta ham for å være "neger". Alis mor sier at klassestyreren var en god støtte for Ali, men at skolen som sådan ikke hadde noe å sette inn for å bekjempe rasismen. Man var mest opptatt av å dysse saken ned – det handla egentlig om uskyldig erting – ikke rasisme, mente de. Alis ett år yngre bror, som har et mer "norsk" utseende, ble ikke plaga på skolen.

Usikkerhet og tafatthet

Både i Manuelas og Alis tilfeller er det barn som står for rasistisk mobbing, med offentlig ansatte som hjelpeløse tilskuere. Historiene viser at det er behov for å jobbe med holdninger, og at offentlig ansatte trenger å rydde bort egen usikkerhet og tafatthet i møtet med rasisme.

Gjennom Match-prosjektet har vi også fått historier om rasisme fra ansatte. I ett tilfelle kalte en vaktmester en gutt for "din lille svarting" da gutten ikke reagerte raskt nok på vaktmesterens henstilling om å flytte på noen ting i skolegården. Dette var ikke en oppheta situasjon. Et annet eksempel på rasisme kommer fra barnevernet. I en sak til Fylkesnemnda skrev saksbehandler: "mor er tater" under et punkt om "sykdommer i familien".

Såre erfaringer kan skape pigger

Vi skal passe oss for å blåse opp beskrivelsene av rasisme, og være varsomme med å stemple noen som rasister. Men vi må ikke være feige og unnvikende når kollegaer, barn eller foresatte opptrer fordomsfullt eller rasistisk.

Det kan være gode grunner til at innvandrere er på vakt mot diskriminering og rasisme. Noen ganger kan mange små og store stikk ha gjort at ungdommene selv har utvikla pigger. Hårsår atferd og aggresjon kommer ofte fra såre erfaringer og angst. Som offentlig ansatte må vi ta utgangspunkt i det brukerne selv forteller. Det barna selv uttrykker, deres opplevde situasjon, er uansett det som er virkelig og sant for dem.

Humor kan snu vanskelige situasjoner, og være med på å fjerne trykk og negativ stemning. Kan vi være med på å gi barn og ungdom styrke til å parere fordomsfulle kommentarer med en god replikk?

UTFORDRINGER OG TIPS

Utfordring: Å stoppe den grove rasismen

Historien om Manuela, som innleder dette kapitlet, beskriver trakassering av en skoleelev som er grov og åpent rasistisk. Mange som hører historien, synes det er vanskelig å tro at skolen hadde så lite å stille opp med. Men historien er sann. Hva kan ledelsen på skolen gjøre når man har så negativ atferd fra elevens side, og de ansatte står fast?

Tips: Tydelige holdninger og kompetanseheving.

Først og fremst må rektor og personalet for øvrig markere tydelig at rasisme ikke aksepteres. I mange tilfeller vil det være best å arbeide generelt med holdninger mot rasisme for å unngå å stigmatisere enkeltelever. I en sak som den med Manuela vil sannsynligvis eleven ha behov for tydelig støtte. Manuela hadde opplevd at medelever malte graffiti mot henne på skoleveggen, så stigmatiseringen kan neppe forsterkes. Kan støtten gjøres like tydelig som trakasseringen? Hva med å male over veggen med flott antirasistisk graffiti, og gjøre dette til et ledd i å erklære skolen som antirasistisk sone? Form på støtten måtte selvsagt avklares med Manuela. Det ville nok vært viktig at den kom både fra lærere og elever. Hadde hun venner som kunne mobiliseres? Kunne elevrådet kommet på banen?

Ivaretagelse av den som er blitt mobba må prioriteres først. Samtidig er det viktig at de som har stått for rasistisk mobbing ikke blir pressa opp i et hjørne. Det må reageres kraftig på handlingene, samtidig som ungdommene må få rom til å endre kurs. I denne saken var det tre elever som reiste seg og klappa da nyheten om mordet på den jevnaldrende 15 år gamle Benjamin Hermansen ble kjent. Drapet på Benjamin fikk tusener landet rundt til å gå i fakkeltog. Ungdom på Holmlia, der Benjamin bodde, organiserte støttekonsert. Saken prega nyhetsbildet, og Manuelas lærere kunne hatt et godt utgangspunkt for å arbeide med elevenes holdninger. Kunne de tre elevene som hadde klappa, fått spesielle utfordringer i tilknytning til Benjamin-tragedien? Noe å vokse på?

Når usikkerheten er stor blant lærerne, er det behov for å arbeide med egne holdninger, og å styrke skolens kompetanse på likeverd og inkludering. En skole har tilgang til generelle sosialpedagogiske verktøy som kan brukes. Vi tror også kurspakka som er laga sammen med denne håndboka kan være til nytte. Dessuten vil vi trekke fram Mangfold- og dialog-kurs (MOD) som en mulighet. Kursene kan skreddersys for ulike målgrupper, bla. lærere. MOD drives av Utdanningsforbundet, Den norske kirke/

Oslo bispedømmeråd, Norsk Folkehjelp og Røde Kors. (Les mer på: www.mangfold.org). Kursene går vanligvis over to arbeidsdager, men kan tilpasses behov og bestilling.

Skolen kan hente hjelp utenfra til å arrangere kurs eller rollespill for elevene. Mangfold- og dialog-kurs(MOD) passer godt for ungdom også. Rollespillet På flukt er et annet tilbud som Røde Kors Ungdom har. Målet er å gi deltakerne en forenkla, men realistisk opplevelse av de problemene og vanskelighetene flyktninger utsettes for. (Les mer: www.redcross.no/ungirodekors/Article.asp?ArticleID=6408).

Utlendingsdirektoratet og norsk Folkehjelp har utarbeida Velkommen hit? En undervisningspakke for ungdomsskolen om fordommer, flukt og fellesskap. Pakka er enkel å bruke, og kan bestilles fra: bestilling@udi.no eller skole@npaid.org.

Hvordan kan skolen mobilisere mot og positiv handling hos flertallet av elevene? Først og fremst må rektor og lærerkollegiet markere tydelig hva som er skolens holdning. Så går det an å formulere utfordringer som knytter seg til den konkrete situasjonen, eller lage prosjekter med utgangspunkt i litteratur som handler om rasisme.

Kunnskap om rasismens historie og konsekvenser kan gjøres levende. Noen ungdomsskoler tar elevene med på bussreiser til konsentrasjonsleire fra andre verdenskrig. Det fins også informasjonssentre og minnesmerker i Norge som viser tydelig hva rasisme gjør med menneskeverdet. Stiftelsen Arkivet i Kristiansand (www.stiftelsen-arkivet.no) og Falstadsenteret i Levanger (www.falstadsenteret.no) er aktuelle eksempler.

Neste trinn kan være å utfordre elevene til å finne handlingsalternativer og lage framtidsscenarier. Vi anbefaler å åpne for kreativiteten. Det kan for eksempel være fint å gi elevene store plakater, malesaker, saks, lim og gamle ukeblader og la dem lage collage. Kanskje kan plakatenes brukes til å lage ei utstilling? Kanskje foreldrene kan inviteres til utstilling, og engasjeres videre i forlengelsen av dette?

Utfordring: Rasistisk erting på skolen

Harald er sosiallærer på en barneskole, og i løpet av de siste månedene har det vært et par eksempler på at barn med minoritetsbakgrunn er blitt erta for utseendet sitt.

Tips: Kan forbilder med minoritetsbakgrunn snu stemningen?

Sosiallæreren tar en prat med elevrådsstyret, og får et kjempetips: - Vi prøver å få til et samarbeid med det lokale fotballaget og de mørke stjernene der!

Nærmeste nabo til skolen er en idrettshall der byens eliteserielag i fotball holder til. To av de beste spillerne har synlig minoritetsbakgrunn. Den ene kommer fra Kenya og holder på å lære seg norsk. Den andre er et 19-årig supertalent som spiller på juniorlandslaget og er tidligere elev ved skolen. Han er oppvokst i Norge og har kurdiske foreldre.

Harald og elevrådsleder tar kontakt med klubben, og får straks positiv respons. Initiativet passer godt med klubbens kampanje for å gi rasismen rødt kort, om med deres interne holdningsarbeid. Initiativet fører til at de to spillerne kommer på besøk på skolen, den ene med tolk. De forteller om fotball, og om sin vei til suksess. Med utgangspunkt i dette lager klassene prosjektarbeid. Den klassen som lager den beste utstillingen av sitt prosjekt, blir invitert til neste hjemmekamp, og blir presentert for publikum i pausen.

Utfordring: Uro på skolekjøkkenet

Det holder på å utvikle seg dårlig stemning i åttende klasse. Tre elever, Fati, Zahra og Ashna kommer fra familier der de er troende muslimer. Etter en del mediedebatt om hijab (religiøst hodeplagg), har noen av de andre elevene begynt å komme spydigheter mot Zahra og Ashna som begge bruker hijab. Noe annet som skaper gnisninger, er at de tre elevene sjelden møter opp i heimkunnskap. I en heimkunnskapstime blir det masse uro fordi to andre elever nekter å gjøre

oppgavene sine når muslimene "slipper". De bruker ganske stygge ord om sine klassekamerater.

Heimkunnskapslæreren, Inger, har ikke vært borti noe liknende før, og er veldig usikker på hvordan hun skal takle situasjonen. De tre elevene har forklart fraværet med at foreldrene er redde for at det brukes svinekjøtt i matlagingen. De sier at de selv ønsker å delta, men foreldrene nekter dem det. Inger er bekymra for at de skal få så stort fravær at hun ikke kan gi dem karakterer, men hun har skjøvet utfordringen litt foran seg. Nå er situasjonen blitt akutt, og noe må gjøres.

Tips: Dialog om mat

Først gjør Inger det klart for klassen at det er hennes ansvar, og ikke deres, at alle får den undervisningen de har krav på. Hun gjør det klart at rasistiske kommentarer ikke aksepteres, og at det vil få konsekvenser for den enkelte hvis noen fortsetter med den slags.

Etter å ha snakka med klassens kontaktlærer, tar Inger samme ettermiddag personlig kontakt med foreldrene til Fati, Zahra og Ashna. Hun inviterer dem til et møte på skolekjøkkenet tre dager etter. I mellomtida tar Inger kontakt med en ressursperson som arbeider på et voksenopplæringssenter i nærheten, og får gode råd. Fedrene til Fati og Zahra, og begge Ashnas foreldre kommer. Inger presenter seg selv, og viser foreldrene rundt på skolekjøkkenet. Så forklarer hun at hun er bekymra over fraværet til barna deres, fordi det kan få konsekvenser for karakterer og videre skolegang. Hun spør foreldrene om de vet hva fraværet skyldes. De forteller, ganske riktig, at barna ikke må ha noe å gjøre med kjøtt fra gris. Den ene faren sier at hans datter bare må bruke halal-kjøtt.

Inger deler ut en oversikt over det de skal lage i timene. Oversikten inneholder også liste over ingredienser. Etter planen skal de bruke kjøttdeig to ganger, og pølse en gang. Inger sier hun kan sørge for at de bare bruker kjøttdeig fra storfekjøtt, og at de som vil kan lage pøselapskaus uten

pølse. Hvis Zahra ikke kan bruke skolens kjøttdeig, kan de enten sende med henne halal-kjøtt disse dagene, eller hun kan lage en vegetarisk rett i stedet. Dette blir veldig positivt mottatt.

Så spør Inger om noen av foreldrene kan tenke seg å komme og lage en tradisjonsrett eller en annen rett fra hjemlandet sammen i klassen, slik at de kan få større bredde i det de lager. Ashnas foreldre melder seg straks.

Neste gang klassen skal ha heimkunnskap er alle elevene til stede. Først har de en teoritime, der Inger tar opp forskjellige matvaner og -tradisjoner. De får en livlig diskusjon om hva slags kjøtt det er ok å spise. Klassens vegetarianer, Birte, står for den mest avvikende oppfatningen.

SJEKKPUNKTER:

- Har vi tydelige faglige verdier og god bedriftskultur? Har alle grupper ansatte et eierforhold til dette?
- Fins det eksempler hos oss på erting eller trakassering med rasistiske undertoner?
- Er vi trygge nok på egne verdier til å være tydelige når noen blir mobba eller trakassert?
- Hvor går grensa for hva som er akseptabelt hos oss?
- Kan vi bruke positive rollemodeller med minoritetsbakgrunn til å forebygge rasisme?
- Har vi gode erfaringer/metoder som kan løftes fram og brukes aktivt?
- Har vi gjort noe for å mobilisere barna, ungdommene og/eller foreldrene til å bekjempe rasisme?
- Trenger vi å trene på å se verden fra andre ståsteder?
- Hvis ja: Har vi ressurspersoner som kan ta tak i dette? Vet vi om kurs- eller treningsopplegg kunne passe?
- Fins det irritasjonsmomenter og kulturforskjeller som trigger rasistiske holdninger? Hvordan kan dette håndteres?

LITTERATUR

Ei liste over litteratur som vi har hatt god nytte av i arbeidet med Match-prosjektet

Brenna, Loveleen Rihel (2004): *Sangam! Integring og inkludering*. Fagbokforlaget

Foreldreutvalget for grunnskolen (2005): *Broer mellom hjem og skole*. FUG

Fuglerud, Øivind (red) (2004): *Andre bilder av "de andre". Transnasjonale liv i Norge*. Pax

Gullestad, Marianne (2002): *Det norske sett med nye øyne*. Universitetsforlaget

Kumar, Loveleen (2001): *Djulaha! Om å forstå annerledeshet*. Høyskoleforlaget

Lauritzen, Kirsten og Berit Berg (2004): *Med kurs for tverrkulturell kompetanse*. Hordalandsmodellen. Hordaland fylkeskommune

Lidén, Hilde (2005): *Mangfoldig barndom. Hverdagskunnskap og hierarki blant skolebarn*. Unipax

Moen, Bjørg (1996): *Samspill mellom innvandrere og barnevernsarbeidere*. NIBR-rapport 1996:3

Pihl, Joron (2005): *Etnisk mangfold i skolen, det sakkyndige blikket*. Universitetsforlaget

Prieur, Annick (2004): *Balansekunstnere. Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Pax

Reed, Lisbeth (2001): *Velg mangfold! Redskap for flerkulturell rekruttering*. Vest-Agder fylkeskommune

Schultz, Jon-Håkon, An-Magritt Hauge og Harald Støre (2002): *Ingen ut av rekka går. Tilpasset opplæring for Shaza og Kristian*. Universitetsforlaget

Seikkula, Jaakko (2000): *Åpne samtaler*. Tano Aschehoug

Skytte, Marianne (2001): *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Gyldendal akademisk

Ringøen, Siren Ingebjørg (2001): *Matematikk – et språklig og kulturelt fag? En empirisk undersøkelse av funksjonelt tospråklige elever i videregående skole*. Hovedoppgave i matematikdidaktikk, Høgskolen i Agder

Saltroe, Margaret (2002): *Bli kjent med barnehage, helsestasjon, tannlege, legevakt*. Kulturbro forlag

Stortingsmelding 49 (2003-2004): *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse*

Utdannings- og forskningsdepartementet (2003): *Likeverdig utdanning i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009*

Utlendingsdirektoratet (2005): *Vi og de. En håndbok om kommunikasjon på tvers av kulturer*

Vest-Agder fylkeskommune/Forandringsfabrikken (2005): *Ung input. Et verktøy for å involvere barn og unge i kommunal planlegging. Bygd på FNs barnekonvensjon med vekt på barn og unges rett til å bli hørt og respektert*

Aambø, Arild (2004): *LOS, Løsningsorienterte samtaler*. Gyldendal

Århus kommune, Magistatens 1.afdeling Familiecenter Vest (2004): *Posttraumatisk stress. Generell vidensformidling om posttraumatisk stress til skolebarn og deres voksne nettverk*. Prosjektrapport

HVA FORVENTES AV FORELDRE I NORGE?

En miniveileder av Indira Derviskadic, barnevernkurator og Lisbeth Reed, prosjektleder for Match-prosjektet.

Dette er en miniveileder som kan være et hjelpemiddel i samarbeidet mellom offentlige tjenesteytere og foreldre med minoritetsbakgrunn. Målgruppe for veilederen er yrkesgrupper som får kontakt med barnefamilier med minoritetsbakgrunn, og informasjonen kan bearbeides og gis til minoritetsforeldre etter behov. Vi har spesielt tenkt på foreldre som ikke har vært så lenge i Norge når vi har skrevet den. Det er viktig å understreke for foreldrene at normer og regler for hva som forventes av foreldre i Norge ikke er helt entydige. Det som gjengis her er veiledende, og ingen, heller ikke norskfødte foreldre, kan følge opp alt som står her til enhver tid.

Det er viktig å understreke at dette ikke er uttømmende informasjon, og at vi ikke går i dybden. Behovet for hjelp og foreldreveiledning er ofte stort. Det er viktig å søke samarbeid med andre instanser etter behov, for eksempel: Helsestasjon, barnehage, skole, lege, barneverntjeneste, sosialtjeneste eller flyktningtjeneste. Dette er et praktisk hjelpemiddel som gir noen få, grunnleggende opplysninger som kan fungere som "førstehjelp". Det vil som regel være behov for å oversette informasjonen til foreldrenes språk. Miniveilederen er skrevet på bakgrunn av arbeid innen barnevern og samarbeid med andre etater.

I. HELSESTASJON

- Helsestasjons- og skolehelsetjenesten gir tilbud til alle barn og unge fra 0–20 år og deres familier. Hensikten er å fremme psykisk og fysisk helse, gode sosiale og miljømessige forhold og å forebygge sykdommer og skader.
- Helsestasjonens oppgaver er blant annet: helseundersøkelser av barn og unge, vaksinasjon av barn og unge, helseopplysning/veiledning, foreldreveiledning, gruppe- og kurstilbud, for eksempel grupper for foreldre med flyktning- eller innvandrerbakgrunn, tilbud om utvidet støtte og hjelp til barn, unge og deres familier ved behov.
- Det er viktig å møte opp til regelmessige helsekontroll/ legebek. Dersom foreldre er forhindret i å komme, er det svært viktig å gi beskjed om det på forhånd.

Huskeliste for foreldre – helsestasjon:

Adresse og telefonnummer til helsestasjonen:

Barnet skal til kontroll følgende datoer:

Har gitt beskjed til helsesøster om at jeg ikke kan møte opp til kontroll følgende dato:

Dette må jeg huske å spørre helsesøster om:

Andre viktige informasjon/ opplysninger som foreldrene må huske på:

2. BARNEHAGE

- Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem.
- Foreldre må søke om barnehageplass før fristen går ut (kommunen bestemmer fristen).
- Minoritetsbarn har spesielt godt av å gå i barnehagen pga. læring av språk og sosiale koder.
- Dersom foreldre ikke har råd til barnehagen, kan de søke sosialtjenesten, barneverntjenesten og i enkelte tilfeller trygdekontoret om økonomisk støtte. Foreldrene må søke skriftlig. Hvis foreldrene ikke klarer å fylle ut søknaden, kan de be ansatte i ovennevnte instanser om hjelp til å fylle ut/skrive en søknad.

Når barna går i barnehagen:

- Det er viktig å komme til rett tid og hente barnet til rett tid
- Foreldre skal gi beskjed til barnehagepersonalet dersom barnet ikke kommer pga. sykdom eller andre forhold
- I de fleste barnehager sender foreldrene niste med barnet. Nistepakka skal være sunn mat - ikke søtsaker/godteri
- Foreldre skal kle barnet og sende med ekstra klær etter værforholdene.
- Det er viktig å følge opp/delta på foreldremøter, konferanser, turer etc. Dersom en er forhindret i å komme, skal det gis beskjed til barnehagepersonalet
- Dersom du lurer på noe, er det viktig å snakke med/spørre barnehagepersonalet om det.

Huskeliste for foreldre – barnehage:

Adressen og telefonnummeret til barnehagen:

Navn på kontaktperson i barnehagen:

Barnet skal bringes til barnehagen: Kl.

Barnet skal hentes i barnehagen: Kl.

Vi har gitt beskjed om at barnet ikke kan komme til barnehagen følgende datoer:

Foreldrekonferanser/møter er følgende datoer:

Arrangementer i barnehagen der foreldrene skal delta i er følgende datoer:

Vi har gitt beskjed om at vi ikke kan komme på foreldrekonferanse, delta i arrangementer osv. følgende dato(er):

Andre viktige opplysninger som foreldrene må huske på:

3. SKOLE

I Norge er det skoleplikt for barna fra det året barnet fyller seks år.

- Barnet må komme på skolen til rett tid.
- Foreldrene må gi beskjed til læreren ved fravær. Det vanligste er å skrive melding om dette ei meldingsbok som barnet har fått på skolen. Barnet kan bli hjemme kun ved sykdom, ved alvorlige hendelser i familien, eller ved viktige festdager og helligdager.
- Det anbefales at familien planlegger ferier/reiser slik at de passer med skolens ferier. Det er mulig å søke om permisjon fra skolen dersom familien skal reise på ferie utenom skolens faste ferier, men da må foreldrene sende en skriftlig søknad til skolen i god tid. Hvis barna skal ha permisjon, må det avtales med læreren hvordan barna kan ta igjen den undervisningen de mister.
- Barna skal ha med seg niste hver dag. Det skal være sunn mat i nistepakka, ikke søtsaker/godteri.
- I Norge forsøker man å få til et godt samarbeid mellom hjemmet og skolen om barnets utvikling. Det forventes at foreldre møter opp på foreldremøter, konferanser og andre arrangementer i skolens regi. Dersom en er forhindret i å komme, skal det gis beskjed til kontaktlæreren.
- Det forventes at foreldrene viser interesse for barnas utvikling på skolen. Det er helt vanlig at foreldre tar kontakt med læreren og sjekker ut hvordan barnet har det på skolen.
- Det forventes at foreldre hjelper barna med lekser, og kontrollerer at barna har gjort lekser. Dersom barnet ikke får til leksene og foreldrene ikke kan hjelpe, er det viktig å snakke med læreren om det og søke om hjelp.
- Dersom skolen ikke kan hjelpe, kan foreldrene søke barneverntjenesten/sosialtjenesten om leksehjelp for barnet. Det må søkes skriftlig. Hvis foreldrene ikke klarer å fylle ut søknaden, kan de be ansatte i ovennevnte instanser om hjelp til å fylle ut/skrive en søknad. De kan også sjekke ut om frivillige organisasjoner som for eksempel Røde Kors tilbyr leksehjelp.

Huskeliste for foreldre – skole.

Adresse og telefonnummer til skolen:

Navn på kontaktlæreren:

Barnet skal komme til skolen kl.:

Skolen slutter kl.:

Vi har søkt om permisjon fra skolen for barnet følgende datoer:

Foreldrekonferanser/møter er følgende datoer:

Arrangementer på skolen der foreldrene skal delta er følgende datoer:

Vi har gitt beskjed om at vi ikke kan komme på foreldrekonferanse, delta i arrangementer osv. følgende datoer:

Navn og telefonnummer til foreldrene til barnas klassekamerater:

Andre viktige informasjon/opplysninger som foreldrene må huske på:

4. SFO (Skolefritidsordning)

- Skolefritidsordningen er et omsorgs- og fritidstilbud for småskolebarn før og etter skoletid, i eller i nærheten av skolens lokaler. Det er et frivillig tilbud for barna.
- SFO anbefales for minoritetsbarn pga. språkutvikling og læring av sosiale koder
- Det er viktig at barnet hentes/ bringes til riktig tid
- Det kan søkes om støtte til å betale SFO fra sosialtjenesten/ barneverntjenesten. Ta kontakt med instansene, søk skriftlig, dersom du ikke greier å fylle ut søknaden, be ansatt ved sosial/ barnevern tjenesten om hjelp.

Huskeliste for foreldre - SFO

Adressen og telefonnummeret til SFO:

Navn på kontaktperson:

Barnet skal komme til SFO:

SFO slutter:

Vi har gitt beskjed om at barnet ikke kan komme på SFO følgende datoer:

Andre viktige informasjon/opplysninger som foreldrene må huske på:

5. FRITID

- Det er viktig og positivt for barn å være med på organiserte fritidsaktiviteter som for eksempel speider, fotball, musikkskole, musikkorps, svømming, turn, dans eller lignende.
- Foreldrene må kjøpe inn riktig utstyr for barna og betale kontingent, kursavgift eller lignende.
- Dersom foreldrene har dårlig økonomi er det mulig å søke økonomisk hjelp fra sosialtjenesten/barneverntjenesten. Det må søkes skriftlig. Hvis foreldrene ikke klarer å fylle ut søknaden, kan de be ansatte i ovennevnte instanser om hjelp til å fylle ut/skrive en søknad.
- Det forventes at foreldrene bringer/henter barna til/fra aktivitetene. Man kan gjerne samarbeide med andre foreldre om å bytte på dette.
- Foreldrene må sørge for at barna møter på rett plass til rett tid.
- Det forventes at foreldrene er med på dugnader, kamper, lotteri, foreldremøter etc.
- Det er viktig at foreldrene setter seg inn i program og planer for aktiviteten.
- Dersom det er noe foreldrene ikke forstår/lurer på, er det viktig å ta det opp med trener/kontaktperson

Huskeliste for foreldre – fritidsaktiviteter:

Adressen og telefonnummeret til fritidsklubben/aktivitet:

Navn på kontaktperson:

Treningen/aktiviteten er følgende dager

Barnet skal komme til trening/aktivitet kl.:

Treningen/aktivitet slutter kl.:

Vi har gitt beskjed om at barnet ikke kan komme på trening/aktivitet følgende datoer:

Foreldremøter, dugnader, stevner, ulike arrangementer osv. er følgende datoer:

Har gitt beskjed om at jeg ikke kan møte opp følgende datoer:

Andre viktige informasjon/opplysninger som foreldrene må huske på:

6. VENNER

- Det er viktig at foreldre vet hvem barnet omgås.
- Foreldre bør etablere kontakt med foreldrene til barnas venner. Det er viktig å bli enige om fellers regler for barna. Eksempler på ting man kan avtale med vennenes foreldre: Kjøring til fritidsaktiviteter/besøk hos venner, overnattingsbesøk hos venner, å hjelpe hverandre med barnepass, felles innetider.
- Det er viktig at barnet deltar i bursdagsselskap hos klassekamerater når de blir invitert. Noen steder er det vanlig at alle av samme kjønn inviteres når en har bursdag. Andre ganger er det bare de barnet er venner med som blir invitert. Det kan være lurt å snakke med læreren, eller med andre foreldre om dette. Noen steder blir foreldrene enige på foreldremøter om hva slags gaver skal gis. Det kan gis både penger og ting/leke som presang, men det gis ikke dyre presanger og store pengebeløp. Det mest vanlige er å gi penger eller gaver som tilsvarer mellom femti og hundre kroner i verdi.
- Det er også viktig at barnet inviterer klassekamerater til bursdagsfeiring. Dersom foreldre synes at det er vanskelig pga. språket eller andre forhold, kan de spørre noen av de andre foreldrene eller læreren om hjelp.
- Det er viktig at foreldrene har kontroll med hvor barna befinner seg, og hvem de er sammen med.
- Viktige spørsmål å stille til barnet når han/hun skal ut;
 - Hvor skal du?
 - Hvem skal du være sammen med?
 - Når kommer du hjem? (Viktig å ha innetider for barna, innetiden varierer etter barnas alder; jo eldre barna er desto lengre kan de være ute)
 - Hvordan kommer du deg hjem?
 - Dersom barnet skal på besøk hjemme hos noen av sine venner, kan det være greit at du ringer til foreldrene og sjekker ut at det er greit at barnet kommer på besøk og avtaler når barnet skal komme hjem.

Huskeliste for foreldre – venner:

Navn, telefonnummer og adresse til foreldrene til barn som ditt barn er venn med:

Oversikt over bursdagsselskaper barnet er invitert til:

Er blitt enig med andre foreldrene å gi følgende i bursdagsgave:

Gitt beskjed til foreldrene dersom barnet ikke kan komme til bursdagsselskap:

Oversikt over barn som ditt barn skal ha med på sin bursdagsfeiring:

Andre viktige informasjon/opplysninger som foreldrene må huske på:

7. PÅKLEDNING, HYGIENE, TANNHYGIENE

- Muligens er klimaforhold, vanlige rutiner ifht. hygiene og påkledning noe annerledes i ditt land enn i Norge. Det er viktig at en tilpasser seg norske forhold. Dersom en ikke gjør det, er det vanlig å bli møtt med negative reaksjoner.
- Spesielt barna kan bli utsatt for negative reaksjoner fra omgivelsene dersom de avviker. Det kan resultere f.eks i at andre barna sier stygge ting som at barnet lukter vondt osv. eller nekter å leke med barnet.
- Om vinteren er det viktig å kle barna godt. I Norge leker barn ute selv om det snør, regner og er kaldt. Det er viktig at barna har: strømpebukser, vanntette støvletter, lue, votter og varm/vanntett jakke eller dress.
- Det er viktig å pusse tennene hver dag, morgen og kveld.
- Det er viktig med daglig vask, stell av håret og rent tøy.

Huskeliste for foreldre – klær og hygiene:

Sjekk, hver dag, at barnet har riktig/rent tøy.

Sjekk at barnets hår er stelt.

Pass på at barnet blir vasket, og lukter godt.

Pass på at barnet har pusset tennene.

Andre viktige informasjon/opplysninger som foreldrene må huske på:

8. BARNEOPPDRAGELSE

Alle individer, både barn og voksne, er forskjellige, derfor er det vanskelig å gi en oppskrift på hvordan en skal oppdra barn. Likevel kan følgende grunnprinsipper være nyttige å kjenne til og å tenke over når man oppdrar barn:

- I Norge behandles gutter og jenter likt, de skal ha like rettigheter og det skal stilles like krav til dem.
- Struktur og rutiner i hverdagen er svært viktige for barna.
- Barnet skal ha faste tider for å stå opp og legge seg.
- Barnet skal ha faste måltider. Det er viktig med næringsrikt/varierte kosthold (Fisk, kjøtt, grønnsaker, frukt osv. Barna skal ikke ha godteri/søtsaker hver dag)
- Det bør være fast tid for jobbing med lekser/lekselesing.
- Det er vanlig at barn har fast tid for fritidsaktiviteter.
- Det er viktig å gi barnet ros og oppmuntring. Gi belønning for ønsket oppførsel. Ros og skryt er den beste belønningen som kan gis. Ros og kos er ofte bedre belønninger enn materielle ting. Et belønningsopplegg bør ikke vare lenger enn til et ønsket resultat er oppnådd.
- Belønning er mer effektivt enn straff!
- Det skal ikke overdrives med ros og skryt, den må være ekte. Alle barn liker at foreldrene viser at de er stolte av dem (spesielt når andre kan se eller høre det).
- Det er svært viktig å tilbringe kvalitetstid med barna. Viktig at foreldrene finner fram til arenaer/aktiviteter hvor de kan dele positive opplevelser sammen med barna for eksempel kinobesøk, bake kaker sammen, gå en tur i skogen osv.
- Barnet skal ha tydelige, korte beskjeder. Viktig at foreldrene er konsekvente. Barn liker forutsigbarhet. Tydelighet gir forutsigbarhet. Ha faste regler, uavhengig av når og hvor. Gi samme reaksjon hver gang. Begge foreldrene bør reagere likt.
- Grenser skal settes uten fysisk avstraffelse (fysisk avstraffelse/vold er forbudt i Norge).
- Prøv å ikke handle i sinne. Når det koker over: Stopp opp og tenk ett skritt lenger. Det er lov å trekke seg ut av en situasjon for å få oversikt, for så å komme tilbake med mer gjennomtenkte løsninger og reaksjoner.
- Barna kan straffes eksempelvis ved å nekte barnet et gode (noe barnet liker svært godt), ta time-out (sende barnet på rommet), ignorere barnet, korrigere barnet verbalt osv. Det er svært viktig at foreldrene er enige om regler/grenser og står sammen om grensesetting.
- Å oppdra barn er vanskelig. Søk hjelp når det er noe du ikke får til, før du blir utslitt.
- Hvis du trenger tips eller råd/veiledning i forhold til barneoppdragelse, kan du henvende deg til familierådgivingskontoret, helsestasjonen eller barneverntjenesten i den kommunen/bydelen du bor.

Huskeliste for foreldre - barneoppdragelse

Barnet står opp, før inn klokkeslett:

Barnet legger seg, kl.:

Frokost er kl.:

Middag er kl.:

Kveldsmat er kl.:

Barnet gjør lekser kl.:

Barnet leker kl.:

I vår familie belønnes positiv atferd på denne måten:

I vår familie straffes negativ atferd på denne måten:

Når vi skal tilbringe kvalitetstid som familie, gjør vi for eksempel følgende:

STIKKORDREGISTER

A		F		J		P		T	
African time	9	Fagbrev som barne- og ungdomsarbeider	22	Jentene blir for usynlige	34	Pakistanske foreldre	9	Tabbевkote	27
Aksept av hverandres forskjellighet	15	Falstadsenteret	56	Jentesvømming	15	Parkdresser	29	Tap av foreldreautoritet	26
Aktiv deltakelse	37	Familievold	16	K		Pilotprosjekt	23	Tatere	11
Akuttime hos barnevernet	40	Fast jobb i barnehage	22	Kjønnsrollene i Norge	39	Politi	16, 39	Taternes Landsforening	11
Alternativt fremmedspråk	51	Fedre	8, 34, 57	Klassens banditt	41	Praksis plass	21, 22	Tøfler og støvler til utlån	28
Andregangsintervju	23	Fellessvømming	15	Kommunikasjon	40, 41, 48	Press fra familien	10	Tolk	7, 37
Annonsetekster	21	Film	37	Konfliktløsning	36	Prinsesseklær	29	Tolketeknisk og tolkeetisk kompetanse	28
Arrangerte ekteskap under tvang	11	Flerkulturell erfaring som kvalifikasjon	21	Krav til kompetanse	21	Profesjonskamp	33	Tospråklig assistent	21, 22, 49
Autorisert tolk	37	Flerkulturell pedagogikk	49	Kulturkollisjon	26	Psykososialt team for flyktninger	39	Tospråklige kollegaer	37
Avlastningsordning	29	Flerkulturell rekruttering	20	Kvalifisering	22	R		Trainéoordning	21
		Flyktningbarnehage	34	Kvinnegruppe	46	Ramadan	17	Traumer	39
B		Flyktningguiden	44	L		Rasemessig diskriminering	54	Trygghet og tillit	37
Både - og-løsninger	30	Flytting til ny landsdel	11	Lærere med minoritetsbakgrunn	21	Rasisme	54	Tvangsekteskap	10
Bål og pinnebrød	29	FNs rasediskrimineringskonvensjon	54	Lærerevanser	32	Relasjon til læreren	39	Tverrkulturell kompetanse	6
Barnehage	39	Fordommer	27	Læringsmiljøet	41	Religiøst hodeplagg	15	Tydliggjøre våre rutiner	36
Barnevernet	26, 29, 33, 55	Foreldreautoritet	29	Landsorganisasjonen for Romanifolket	11	Respekt	9	U	
Barnevernsvakta	39	Foreldrekompetanse	27	Leksehjelp	16	Revirtenkning	33	Ulike referanser	15, 49
Baseskole	21	Foreldremøte	8, 28	Likeverdig utdanning i praksis	21	Røde Kors sin krisetelefon for ungdom	11	Utelek	28
Bedre kjent med mødrene	15	Foreldrerepresentanter	36	Likeverdig utdanning i praksis	21	Romani Council Union	11	V	
Begrepsforståelse	48	Foreldrerollen	26	Like barn leker best	7	Rom for mangfold	14	Valg av partner	10
Benjamin Hermansen	55	Førskoledager	34	Litt fra hver kultur	26	S		Vegetarisk mat	6, 57
Be om unnskyldning	16	Fotografier	37	Løft-metodikk	46	Samfunnsansvar	20	Velkommen hit?	
Bønn	6	Fritidsklubb	38	Lysbilder	36	Samtalegrupper for småbarnsforeldre	46	En undervisningspakke for ungdomsskolen om fordommer, flukt og fellesskap.	56
Brudd med familien	10	Fritidssektoren	14	M		Selvhjelpskontoret for innvandrere og flyktninger (SEIF)	11	Vennefamilier	45
Brukerens rettssikkerhet	37	G		Målretta rekrutteringsarbeid	20	Selvrefleksjon	6	Vennlige uten å være venner	44
Brukermedvirkning	37	Gaver	9	Mangfold- og dialog-kurs (MOD)	55	Selvtillit	34	Venskapsbånd	44
Brukernes verdier	42	Generasjonskonflikt	26	Manglende mannlige rollemodeller	23	Ski	12	Videregående skole	40, 48
Brukerrepresentant	42	Gestaltveiledning	46	Manglende nettværk	27	Skifte av identitet	11	Visuell info	26
Brukerrepresentanter fra aktuelle minoritetsgrupper	37	Godt naboskap	34	Mat	57	Skjevt maktforhold	7	Æ	
Bruk tid – sjekk ut Bursdager	8, 16	Grenser for småbarna	46	Matematikk	49	Sko	28	Ære	10
Bytte av skole	11	Gymtimer	15	Matrett	16	Skole-hjem-samarbeid	28	Ø	
C		H		Mentorer	23	Skøyter	12	Økonomisk tilskudd til fritidsaktiviteter	16
Coaching	46	Halal-kjøtt	6, 57	Miljøarbeider	33	Sms og mail	40	Å	
D		Headhunting og langsiktig planlegging	22	Miljøarbeidere med Minoritetsbakgrunn	23	Søkerliste	21	Åpne for dialog	16
Damekveld	16	Heimkunnskap	56	Miljøarbeider på tvers av skole og barnevern	33	Somalia+	26	Åpne samtaler	12, 40
Dannelse av kriminelle gjenger	23	Helsesøster	29, 10	Morsmåslærer	21, 49, 50	Sosiale arrangementer	28	Å åpne for kreativiteten	56
Demokrati og medvirkning	36	Hijab	15, 40, 56	Morsmålsundervisning	14, 50	Språkhjelper	37	Å slå barn	27
Det lokale fotballaget	56	Hjelp til selvhjelp	44	Moten med bar mage	40	Språklig støtte	49		
Dialog	57, 37	Hjemmebesøk	27	Mot til å kommunisere	7	Språkpraksis plass	22		
Diskriminering i ansettelsesprosessen	22	Hjem - skole-samarbeid	41	Myndiggjøring	37	Språkproblemer	48		
Dominerende elever	41	Humor	55	N		Stiftelsen Arkivet	56		
Drosje	28	Humoristisk tone	28	Naboskap	45	Stipendordning for utenlandske lærere	21		
E		Hverdagen i barnehagen	36	Neger	54	Støttekontakt	16		
Egen usikkerhet	8	I		Nettverk	44	Strømpebukser	29		
Ekspert på brukerens liv	42	Id	17	Norsk kunnskaper	48	Svinekjøtt	9, 57		
Ekstreme tap	26	Id-ul-Fitr	1	O		Syndebukker	41		
Empowerment	37	Informasjon	3	Offerrolle	37				
En felles kulturell plattform	15	Informasjon i flere omganger	27	Overnattingstur	6, 34				
En hjelper som foreldrene selv foreslår	28	Informasjon og brukermedvirkning	36	Oversettning til flere språk	36				
Etnisk diskriminering på arbeidsmarkedet	20	Inkluderende sosiale arrangementer	15						
Ett bein i hver kultur	14	Innføringsklasse	48						
Eventyr og sanger	36	Intervju	21						
		Introduksjonsperiode	36						

